

Verenigingsmonitor 2007

De stand van zaken bij sportverenigingen
in het perspectief van modernisering

**Janine van Kalmthout
Jo Lucassen**

Verenigingsmonitor 2007

**De stand van zaken bij sportverenigingen in het
perspectief van modernisering**

In opdracht van NOC*NSF en het Ministerie van VWS

**Janine van Kalmthout
Jo Lucassen**

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, 2008

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
I Samenvatting	7
II Inleiding	9
III Resultaten	11
1. Beleid en strategie	13
1.1 Beleidsplannen en speerpunten	13
1.2 Knelpunten	16
1.3 Advies en ondersteuning	18
1.4 Samenwerking	22
1.5 Toekomst	25
1.6 Samenvatting	28
2. Aanbod	29
2.1 Specifiek sportaanbod	29
2.2 Nevenactiviteiten	30
2.3 Samenvatting	34
3. Doelgroepen	35
3.1 Samenstelling ledenbestand	35
3.2 Ledenverloop	40
3.3 Samenvatting	41
4. Kader	43
4.1 Vrijwilligers	43
4.2 Vergoedingen kader	45
4.3 Samenstelling bestuur	47
4.4 Trainers	49
4.5 Samenvatting	50
5. Financiën	51
5.1 Lidmaatschapsvormen en contributies	51
5.2 Financiële positie	52
5.3 Samenvatting	55
6. Accommodatie en zorgvoorzieningen	57
6.1 Sportaccommodatie en kantine	57
6.2 Sport en gezondheid	58
6.3 Samenvatting	60
IV Slotbeschouwing: naar een sportvereniging als sportieve onderneming?	63

Bijlage 1: technische verantwoording 71

Bijlage 2: tabellen bij de figuren per hoofdstuk 75

Woord vooraf

In het onvolprezen vakblad SPORT, Bestuur & Management verscheen een aantal jaren geleden een serie columns met de titel *De mythe ontmaskerd*. Daarin besprak Maarten van Bottenburg ideeën en opvattingen over het reilen en zeilen in de sport die even hardnekkig als onjuist bleken te zijn. Aan de hand van keiharde cijfers weerlegde hij bijvoorbeeld dat teamsporten op hun retour waren, dat jongeren zich afzetten van sportverenigingen, dat er steeds minder mensen zijn die zich als vrijwilliger willen inzetten, dat hogere contributies tot minder sportdeelname leiden en dat professionalisering vrijwilligers wegjaagt.

Een belangrijke bron voor het gepresenteerde ‘bewijsmateriaal’ vormde het verenigingspanel, dat ook toen al bestond, en de jaarlijks terugkerende Verenigingsmonitor. De columns illustreren het belang van goed onderzoek. Sportorganisaties, instellingen en overheden die hun beleid willen onderbouwen of evalueren kunnen zich niet verlaten op ‘common sense’ kennis. Want, zo blijkt wel uit de genoemde mythes, die is gewoon niet altijd even betrouwbaar.

Het initiatief om een panel samen te stellen van sportverenigingen dateert van precies tien jaar geleden. Het panel moest een goede doorsnee vormen van de (traditioneel) georganiseerde breedtesport. Om dit te bereiken werd gekozen voor een panel van 300 verenigingen afkomstig uit alle takken van sport en heel Nederland. In nauw overleg met sportkoepel NOC*NSF werd gewerkt aan de constructie en doorontwikkeling van vragenlijsten en aan heldere rapportagevormen.

In 2007 werd besloten om, met financiële steun van NOC*NSF en het Ministerie van VWS, het panel flink uit te breiden naar 1.000 verenigingen. Hierdoor konden met nog meer betrouwbaarheid uitspraken worden gedaan, en werd tegelijk een basis gevormd om kennis en inzicht te verzamelen over specifieke categorieën verenigingen. De bevindingen in de voorliggende monitor zijn gebaseerd op dit uitgebreide panel.

Tegelijkertijd werd ook een start gemaakt met de monitoring van ontwikkelingen in de commercieel georganiseerde sport. Ruim 800 sportscholen en fitnesscentra hebben hun medewerking aan dit project verleend. De Nationale Fitnessmonitor die het resultaat is van die inspanningen en die dit voorjaar voor het eerst is verschenen, geeft een uniek beeld van dit steeds belangrijker segment van de sportsector.

Het Mulier Instituut mag trots zijn op deze belangrijke monitors, die in samenwerking met Arko Sports Media in mooie uitgaven zijn neergeslagen, en zich vlijen met de gedachte dat de hierin opgeslagen informatie door tal van overheden, instellingen en sportorganisaties ingezet worden voor de ontwikkeling, onderbouwing en evaluatie van sportbeleid.

Jan Janssens

Oud-directeur van het W.J.H. Mulier Instituut en, in 1998, initiator van de Verenigingsmonitor

I Samenvatting

In 2007 is de vraagstelling van de Verenigingsmonitor herzien en aangevuld. Daarnaast is het panel fors uitgebreid, zonder dat dit ten koste ging van de vergelijkbaarheid. De voorliggende rapportage is gebaseerd op antwoorden van een representatieve groep van 870 sportverenigingen.

Beleid en strategie

- Iets meer dan de helft (54%) van de clubs heeft haar beleid op papier gezet en beschikt over een duidelijke missie en visie voor de langere termijn.
- Ledenwerving en -behoud was in 2007 het belangrijkste beleidsmatige speerpunt. Ten opzichte van voorgaande jaren neemt de aandacht daarvoor toe.
- Eén op de tien clubs kent geen knelpunten. Driekwart noemt het werven en behouden van leden als belangrijkste knelpunt en ruim tweederde noemt werven/behouden van vrijwilligers als knelpunt. Ook worstelt een derde met de financiën.
- In de nabije toekomst wil bijna tweederde van de clubs gebruik maken van professionele hulp. De hulpbehoefte ligt vooral op het vlak van sponsoring, ledenwerving en begeleiding van vrijwilligers. Op vrijwel alle taakgebieden hebben de verenigingen voorkeur voor verenigingsondersteuning.
- Viervijfde van de verenigingen werkt samen met andere instanties, vooral echter met andere sportverenigingen en veelal op incidentele basis. Bijna veertig procent van de samenwerkende verenigingen werkt samen met scholen.
- Iets meer dan de helft (55%) van de clubs heeft voor de periode tot 2012 een groeiambitie. De verenigingen verwachten de meeste groei bij de jeugd (4-17 jaar).
- De helft van de verenigingen is actief bezig met het introduceren van nieuwe sport- en spelactiviteiten en/of het flexibiliseren van lidmaatschapsvormen.

Aanbod

- Tweederde van de verenigingen heeft speciaal sportaanbod voor bepaalde groepen leden, vooral voor de jeugd. Twee van de drie clubs kennen ook activiteiten voor niet-leden, zoals open toernooien.
- Eenvijfde van de verenigingen biedt ook andere dan sportfaciliteiten. Het meest voorkomend zijn een aanbod van fysiotherapie (8%) en van fitness (3%). Grote verenigingen hebben in doorsnee een ruimer activiteitenaanbod en meer faciliteiten, maar de betrokkenheid van de leden is er iets geringer dan bij kleine clubs.

Doelgroepen

- Bij 55 procent van de clubs zijn ook allochtonen lid. Bijna de helft (47%) van de clubs kent onder de leden enkele mensen met een beperking of chronische ziekte.
- Bij de meerderheid van de clubs (54%) is het ledenaantal in het afgelopen jaar (licht) gegroeid, bij dertig procent juist afgenomen. In 2008 verwacht een kwart te groeien.
- Minder dan de helft (46%) van de sportende leden neemt deel aan de officiële competities. Een kwart van de leden kan worden beschouwd als 'prestatiesporters'.

Kader

- Gemiddeld beschikken verenigingen over 38 vrijwilligers. Van iedere vijf leden is er gemiddeld één actief als vrijwilliger. Bij kleine verenigingen is dit percentage hoger dan bij de grote verenigingen. Eenvijfde van de verenigingen kampt met een vrijwilligerstekort. Eenderde beschikt niet over voldoende trainers.
- De helft van de verenigingen komt kaderleden op een of andere wijze financieel tegemoet. Onder de grote verenigingen is dat 75%.
- Het gemiddelde verenigingsbestuur telt 4 of 5 mannen en 1 of 2 vrouwen. De gemiddelde leeftijd onder sportbestuurders is 49 jaar. Driekwart van de verenigingen heeft een bestuur dat uitsluitend uit leden van middelbare leeftijd bestaat (36 t/m 55 jaar).

Financiën

- 65% van de sportverenigingen beschouwt zich als (zeer) financieel gezond. 28% van de verenigingen sloot 2006 af met een (beperkt) negatief saldo.
- De gemiddelde inkomsten bij de verenigingen bedragen € 45.000 (kleine verenigingen € 6.300; grote verenigingen € 113.000).
- Leden en donateurs blijven voor verenigingen de belangrijkste bron van inkomsten (58%). De belangrijkste uitgaven zijn de accommodatiekosten.

Accommodatie en zorgvoorzieningen

- Ruim de helft van de verenigingen (54%) voert zelf het beheer over de sportaccommodatie en/of kantine.
- Eenderde van de verenigingen is niet tevreden met de eigen accommodatie.
- De meeste verenigingen (80%) hebben voorzieningen getroffen voor gezond sporten in de vereniging (EHBO, sportmassieurs). Veel verenigingen hebben behoefte aan informatiemateriaal over blessurepreventie.
- Bijna driekwart (71%) heeft geen huisregels opgesteld voor een gezonde leefstijl.

Modernisering en maatschappelijke meerwaarde

- Sportverenigingen in Nederland zijn rijk geschakeerd. Negen van de tien clubs zien zichzelf als een sterke vereniging. Toch voldoet maar een fractie van alle verenigingen aan alle indicatoren voor een 'moderne sportvereniging'.
- Veel verenigingen zien hun sterkte niet in het opereren als onderneming of als maatschappelijke dienstverlener. Het verdient aanbeveling voor het beleid om aan te sluiten bij de ervaren pluriformiteit aan sterkten bij de verenigingen zelf en de clubs mogelijkheden te bieden zich juist hiermee te profileren.

II Inleiding

Modernisering van de sportvereniging is weer actueel

De wens tot modernisering van de sportvereniging is niet van vandaag of gisteren. Vanaf het midden van de jaren zeventig van de vorige eeuw deed de Nederlandse Sport Federatie een serie brochures verschijnen in de serie 'de moderne vereniging' als uitvloeisel van de enkele jaren daarvoor gepubliceerde nota 'Sport 70'. In die nota wordt onder andere gepleit voor een structuraanpassing bij sportverenigingen door schaalvergroting en bundeling van verenigingen om daarmee een draagvlak te ontwikkelen voor het aanstellen van professionele krachten en voor taakverbreding naar de recreatiesport. De serie de moderne vereniging bestrijkt alle aspecten van het functioneren van verenigingen, van de wettelijke grondslagen en financiën tot kantinebeheer en ontwikkeling van recreatiesport.

In de daaropvolgende decennia is het thema modernisering bijna bij voortduring actueel gebleven. Steeds opnieuw zijn campagnes en actieprogramma's ontwikkeld en uitgevoerd¹ om sportverenigingen uit te dagen om te komen tot en te ondersteunen bij vernieuwingen. Deze voortdurende aandacht heeft deels te maken met de 'traagheid' waarmee vernieuwingen door verenigingen worden doorgevoerd. Maar daarnaast speelt ongetwijfeld mee dat de eisen die aan het functioneren van verenigingen worden gesteld nogal zijn uitgebreid en dat verenigingen vooral de laatste decennia met een breder pakket van (maatschappelijke) taken zijn geconfronteerd.

Terwijl de modernisering van de jaren zeventig zich vooral toespitste op de primaire taak van sportverenigingen, namelijk het verzorgen van een verantwoord en toegankelijk aanbod aan sportactiviteiten, richt de modernisering in de 21^e eeuw zich op een taakverbreding in maatschappelijk perspectief. Van verenigingen wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan het oplossen van algemene maatschappelijke vraagstukken, bijvoorbeeld van sociale integratie, gezondheidsbevordering, opvoeding of leefbaarheid.

De landelijke beleidsvoerders die verenigingen deze maatschappelijke rol toedichten realiseren zich dat veel verenigingen niet over de bereidheid of het vermogen beschikken om deze taken op zich te nemen. Bij een deel van de sportverenigingen bestaan die verwachtingen wel. Deze clubs worden de laatste jaren als de 'sterke verenigingen' aangeduid en de inzet van landelijke sportorganisaties, maar ook van veel lokale overheden, is erop gericht die verenigingen op te sporen en uit te nodigen om aan beleidsprojecten deel te nemen.

Daarnaast zijn in 2007 door NOC*NSF en met steun van de rijksoverheid een dertiental zogenoemde proeftuinen opgezet waarin de mogelijkheden tot aanbodvernieuwing worden nagegaan. De vernieuwing richt zich uiteindelijk op vergroting van de sportdeelname van niet-sporters en ongeorganiseerde sporters en/of de verhoging van de sportfrequentie van sporters die bijdraagt aan een gezonde leefstijl. Om de vereniging een aantrekkelijk imago te geven hoort ook een thema als waarden en normen in de vernieuwing thuis.

¹ Variërend van sportstimuleringscampagnes (Sportreal, Sport zelfs Ik doe het, Sport is gaaf) tot kaderontwikkelingscampagnes zoals VIS, PRinS en modern verenigingsmanagement en zogenoemde sportmarketingprojecten en verenigingsondersteuning.

In deze verenigingsmonitor 2007 richten we ons niet uitsluitend of specifiek op deze sterke sportverenigingen, maar op de sportverenigingen in hun volle breedte. De stand van zaken van hun functioneren wordt in beeld gebracht op een groot aantal thema's. Deze beschrijving van de actuele situatie is gebaseerd op een peiling onder een representatief panel van sportverenigingen uit Nederland (zie voor een uitgebreide technische verantwoording bijlage I). Het verenigingspanel, dat sinds 1999 bestaat is in 2007 voor de zevende keer benaderd.

Ten opzichte van de voorgaande jaren is het panel in 2007 fors uitgebreid. Het omvatte bij de start van het onderzoek ruim 1300 verenigingen. Daarvan heeft een groot deel ook daadwerkelijk aan de enquête deelgenomen. Ten opzichte van de voorgaande jaren hebben de weergegeven cijfers daardoor aan betrouwbaarheid gewonnen. Ook zijn door de grotere omvang meer gedetailleerde analyses mogelijk van de gegevens verkregen bij het panel.

Ter afsluiting van dit rapport zullen we de verzamelde gegevens over de situatie bij de sportverenigingen confronteren met de inzet om tot modernisering van de sportvereniging te komen. Hoe kan de actuele beleidsinzet worden beoordeeld in het perspectief van de actuele stand van zaken? In de daaraan voorafgaande hoofdstukken zal die stand van zaken worden gepresenteerd, waarbij we achtereenvolgens ingaan op het beleid van de clubs, hun aanbod en doelgroepen en de middelen die daartoe worden ingezet in de vorm van kader (personeel), geld (financiën) en accommodatie.

III Resultaten

1. Beleid en strategie

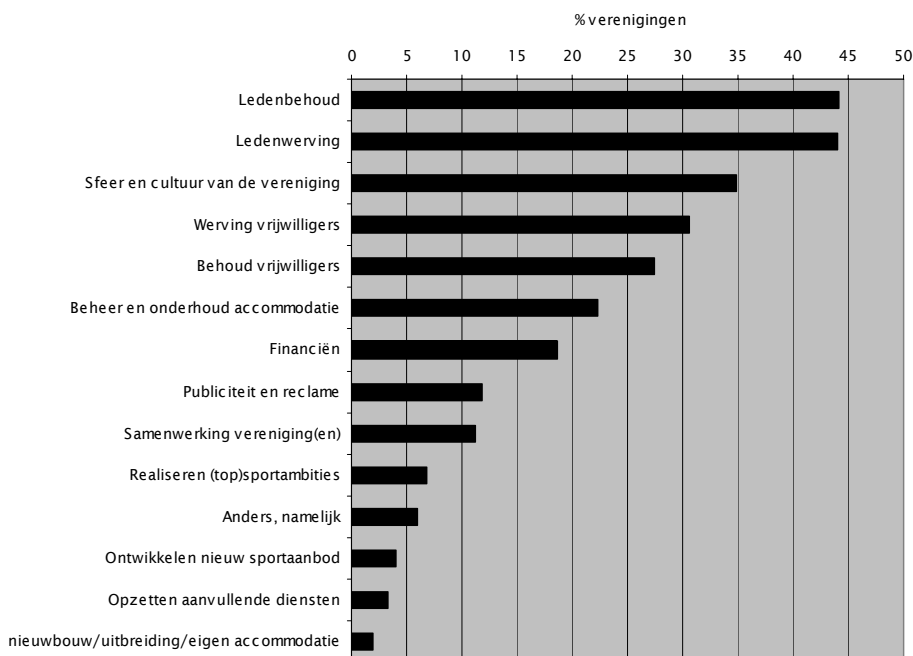
In dit hoofdstuk staan het beleid en de beleidsvoering van de sportverenigingen centraal. Daarbij wordt eerst gekeken naar de speerpunten in het beleid voor de korte termijn en vervolgens naar het beleid voor de langere termijn. Een belangrijk gegeven voor de verenigingen zijn de ervaren knelpunten en zorgen. Het overzicht van knelpunten en zorgen binnen de verenigingen laat zien op welke terreinen er nog verbeteringen mogelijk zijn binnen de verenigingen.

Het tweede deel van het hoofdstuk gaat over de uitvoering van het beleid. In de beleidsuitvoering hebben verenigingen vaak te maken met advies en ondersteuning van andere organisaties zoals sportbonden en gemeenten. Ook wordt door een aantal verenigingen samenwerking gezocht met andere instanties om hun doelstellingen te kunnen realiseren. Tot slot komt de toekomstvisie van de verenigingen aan de orde en wordt gepresenteerd welke ambities de verenigingen hebben.

1.1 Beleidsplannen en speerpunten

De verenigingen hebben drie speerpunten genoemd waar ze zich het komende jaar met name voor in gaan zetten. Dit is afwijkend van de Verenigingsmonitor 2006 toen verenigingen slechts één speerpunt van beleid konden weergeven. Figuur 1.1 geeft de belangrijkste onderwerpen voor het komende jaar weer.

Figuur 1.1 Speerpunten bestuur voor het komende jaar

Leden zijn een belangrijk onderwerp voor de verenigingen het komende jaar. Bijna de helft van de verenigingen gaat zich het komende jaar richten op ledenwerving en/of behoud van leden. Bij anders noemen verenigingen zeer uiteenlopende zaken zoals sponsoring, accommodatiezaken en professionalisering. Daarbij gaat het ook om praktische zaken, zoals organisatie jubileum, organisatie toernooien/activiteiten, vervoer en verhuizing.

Beleidsplannen

Om na te gaan in hoeverre op verenigingsniveau beleidsmatig wordt gewerkt, is aan de verenigingen gevraagd in hoeverre ze voornemens, doelstellingen of plannen op papier hebben gezet met betrekking tot het functioneren van de verenigingen c.q. de organisatie van activiteiten in verenigingsverband.

Ruim de helft van de verenigingen (54%) beschikt over beleidsplannen. In tabel 1.1 wordt weergegeven welke verenigingen voornemens en doelstellingen op papier hebben gezet.

Tabel 1.1 Beleidsplannen in verenigingen

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport ²	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met beleidsplannen	54	38	56	71	63	43	64	44

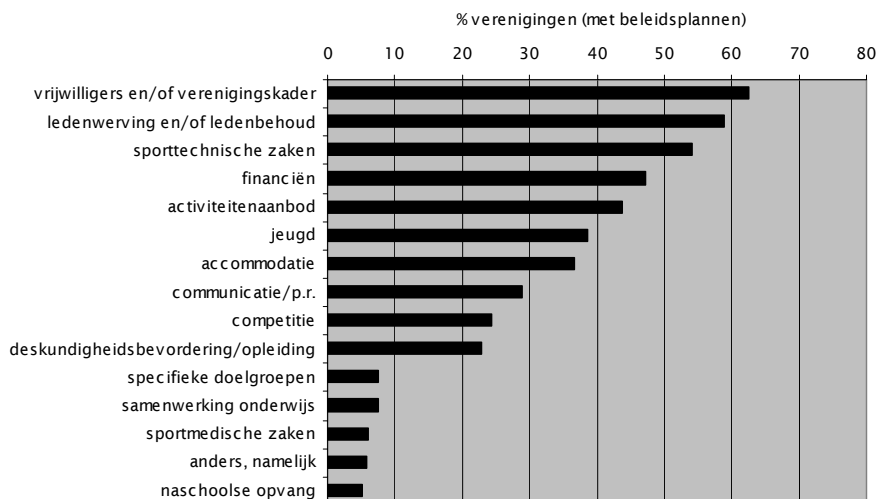
Leeswijzer: 54% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 38% van de kleine verenigingen beschikt over een beleidsplan.

Met name grote verenigingen, verenigingen die buitensport aanbieden en die beschikken over een eigen accommodatie hebben vaker beleid op papier staan dan kleine verenigingen, binnensportverenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie.

De verenigingen met beleidsplan hebben relatief meer prestatiesporters en sporters die deelnemen aan de formele competitie onder hun leden dan de verenigingen zonder beleidsplan.

Beleidsplannen gaan vaak niet over één onderwerp, maar bevatten meer onderwerpen. Gemiddeld hebben de verenigingen vier onderwerpen genoemd. Figuur 1.2 geeft weer op welke onderwerpen de beleidsaandacht van de verenigingen zich richt.

² Tot buitensport behoren ook de verenigingen die zowel binnen- als buitensport aanbieden.

Figuur 1.2 Onderwerpen die worden behandeld in beleidsplannen

Gemiddeld hebben de verenigingen vier onderwerpen genoemd. De meeste aandacht van de verenigingen gaat uit naar het kader en de leden. Dat verenigingen niet alleen zaken op papier zetten maar daar ook actie op ondernemen, blijkt wel uit de voornemens van de verenigingen (figuur 1.1). De meeste verenigingen gaan zich het komende jaar inzetten voor ledenwerving en ledenbehoud.

Bestuurscultuur

Bij het onderwerp beleid is de verenigingen een aantal stellingen voorgelegd. Aan de verenigingen is gevraagd in hoeverre de stelling bij hen van toepassing is (tabel 1.2). In de tabel staat het percentage verenigingen bij wie de stelling geheel of grotendeels van toepassing is.

Tabel 1.2 Bestuurscultuur

	Totaal	Grootte		
		Klein	Middel	Groot
Er bestaat een goede samenwerking tussen bestuur, commissies, vrijwilligers en andere betrokkenen in de vereniging	87	82	89	90
Het bestuur is goed op de hoogte van wat er leeft onder de leden	90	90	89	90
De vereniging beschikt over een duidelijke missie en visie voor de lange termijn, waar zowel het bestuur als de leden achter staan	57	53	55	61
De functies, taken en verantwoordelijkheden zijn voor iedereen helder	82	86	81	77
De vereniging is bekend en heeft een goed imago bij buurtbewoners	74	61	71	87

Leeswijzer: 87% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 82% van de kleine verenigingen vindt dat er een goede samenwerking bestaat tussen bestuur, commissies en andere betrokkenen.

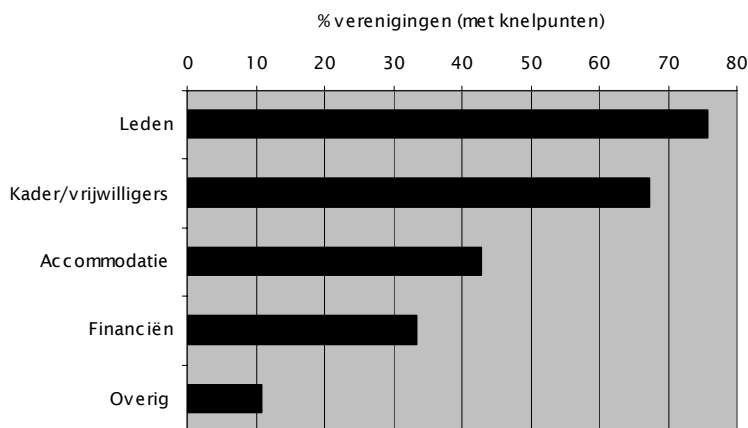
Er zijn een paar verschillen tussen grote en kleine verenigingen in verschillende situaties. De (middel)grote verenigingen geven vaker aan dat er een goede samenwerking bestaat tussen bestuur en andere betrokkenen en vinden dat hun vereniging beter dan de kleine verenigingen bekend is bij de buurtbewoners en een beter imago heeft bij de buurtbewoners. De verenigingen die aangeven over een duidelijke missie en visie voor de lange termijn te beschikken tellen relatief meer prestatiesporters dan de verenigingen die niet beschikken over een duidelijke missie. Bij kleine verenigingen zijn de functies en verantwoordelijkheden vaker voor iedereen helder.

1.2 Knelpunten

Onder de noemer bestuur en beleid is in de monitor aan de verenigingen gevraagd wat hun grootste knelpunten of zorgen zijn. Van alle verenigingen heeft 87 procent één of meer knelpunten genoemd. De overige verenigingen hebben expliciet aangegeven geen problemen te hebben.

Van alle verenigingen die knelpunten ervaren, heeft driekwart zorgen met betrekking tot het ledenbestand als de grootste zorg genoemd, op de voet gevolgd door de kaderproblematiek. Andere problemen geven gemiddeld genomen veel minder kopzorgen (figuur 1.3).

Figuur 1.3 Overzicht knelpunten in verenigingen

In 2006 werd een mogelijke trendbreuk signaleerd voor wat betreft de knelpunten. De verschillen ten opzichte van voorgaande jaren werden toegeschreven aan een andere opzet van de vraag. In 2007 is de vraag op dezelfde manier aan de verenigingen voorgelegd. Het lijkt er op dat de signaleerde trendbreuk bevestigd wordt. Het aantal verenigingen dat knelpunten ervaart ligt nagenoeg op hetzelfde niveau als in 2006. Dat is hoger dan de jaren daarvoor. Het percentage verenigingen dat zorgen heeft over het ledenbestand is in 2007 voor het eerst hoger dan het percentage verenigingen met zorgen over het kader/vrijwilligers. Deze stijging werd in 2006 signaleerd en zette zich door in 2007. Aan de hand van volgende metingen zal moeten blijken of deze trend zich voortzet en er inderdaad sprake is van een trendbreuk.

Per knelpunt hebben de verenigingen kort toegelicht wat de aard van het probleem is. Bij de leden maken de verenigingen zich hoofdzakelijk zorgen over het aantal leden in de vereniging, te weinig aanwas van leden, het behoud van leden en teams met als gevolg een dalend ledental. Naast de problematiek van het aantal leden, baren ook de vergrijzing van het ledenbestand en de motivatie en betrokkenheid van leden en de bestuurders zorgen. Bij kaderproblematiek gaat het vooral om het vinden van geschikte bestuursleden en vrijwilligers en het tekort aan vrijwilligers en kader voor specifieke taken. De toelichting bij het knelpunt accommodatie (onderhoud, ruimtegebrek, nieuwbouw) loopt zeer uiteen. Voor wat betreft financiën maken de verenigingen zich voornamelijk zorgen over de stijgende kosten/huurprijzen en het sluitend houden van de begroting. Bij de overige knelpunten wordt met name de zorg uitgesproken over het contact en de samenwerking met de gemeente.

Concurrentie

Tweevijfde van de verenigingen (39%) ervaart concurrentie in de eigen sport (tabel 1.3).

Tabel 1.3 Verenigingen met concurrentie in de eigen sport

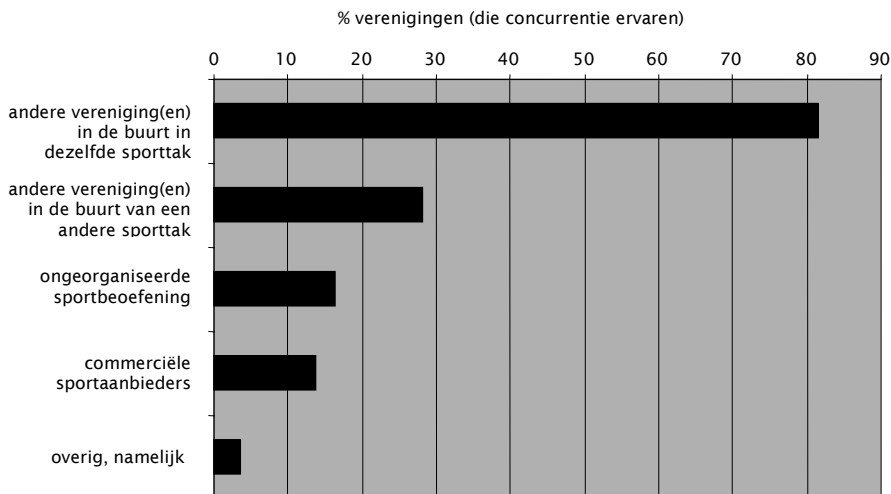
	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Buitsport	Binnensport	Individueel	Semi-individueel	Team
% ver. met concurrentie	39	29	35	55	42	35	35	35	49

Leeswijzer: 39% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 29% van de kleine verenigingen ervaart concurrentie in de eigen sport.

Met name grote verenigingen, buitensportverenigingen, teamsportverenigingen en verenigingen met een eigen accommodatie ervaren concurrentie in de eigen sport

De verenigingen in grotere gemeenten (> 50.000 inwoners) ervaren meer concurrentie dan de verenigingen in kleinere gemeenten. Dit is niet zo vreemd als wordt gekeken naar de aard van de concurrentie. De verenigingen ervaren de meeste concurrentie van andere vereniging(en) in de buurt van dezelfde sporttak (figuur 1.4). Het is voor te stellen dat in kleinere gemeenten minder sportverenigingen zijn met dezelfde tak van sport.

Figuur 1.4 Van wie ervaart de vereniging concurrentie?

In de categorie overig worden genoemd verenigingen buiten de eigen gemeente, andere vrijetijdsactiviteiten en het vele aanbod aan vrijetijdsactiviteiten.

1.3 Advies en ondersteuning

Het overgrote deel van de verenigingen (95%) heeft het afgelopen jaar gebruik gemaakt van de dienstverlening van één of meer organisaties/instanties.

Tabel 1.4 Dienstverlening voor de vereniging

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. dat gebruik maakt van advies en ondersteuning	95	91	98	98	98	91	97	93

Leeswijzer: 95% van alle verenigingen en 91% van de kleine verenigingen heeft het afgelopen jaar gebruik gemaakt van dienstverlening van andere organisaties.

Vooral de (middel)grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie maken gebruik van dienstverlening van andere organisaties. Zij maken vaker dan de kleine verenigingen, de binnensportverenigingen en de verenigingen die geen accommodatie bezitten gebruik van advies en ondersteuning. De verenigingen die gebruikmaken van advies en ondersteuning hebben relatief meer prestatiesporters en leden die deelnemen aan de formele competitie.

De verenigingen maken gebruik van advies van verschillende organisaties. Aan de verenigingen is gevraagd om een oordeel te geven over de dienstverlening van de betreffende organisatie (tabel 1.5)

Tabel 1.5 Gebruikmaken dienstverlening: gecontacteerde organisaties en het oordeel daarover

Organisatie of instantie	Gebruik gemaakt % verenigingen	Beoordeling dienstverlening door verenigingen die er gebruik van hebben gemaakt		
		Positief	Neutraal	Negatief
Sportbond	81	50	38	12
Gemeente	83	39	41	20
Lokale sportraad/sportservice	39	44	46	10
Sportkoepels (NOC*NSF, NCSU, NCS, NKS)	34	28	62	10
Privé-persoon, kennis	25	59	41	
Provinciale sportraad/sportservice	24	35	56	9
Overige organisaties	18	33	62	5
Lokaal sportloket	15	35	53	12

Minder dan tien procent van de verenigingen maakt gebruik van sportmedische adviescentra, NISB en adviesbureaus. Deze zijn buiten beschouwing gelaten in de tabel. De aantallen zijn te klein om nog iets te kunnen presenteren over de beoordeling van de dienstverlening.

De verenigingen die gebruikmaken van dienstverlening bij organisaties doen dat gemiddeld bij 3,4 organisaties. De meeste verenigingen maken gebruik van twee, drie of vier organisaties en een enkele vereniging maakt gebruik van meer dan zeven organisaties. Het maximum is elf instanties.

De meeste verenigingen maken gebruik van dienstverlening van de bond. Maar niet alle verenigingen zijn aangesloten bij een landelijke sportbond. Van de verenigingen uit het Verenigingspanel is 85% aangesloten bij een landelijke sportbond. Eén op de tien verenigingen is geen lid van een sportbond. 4% van de verenigingen is op een andere manier verenigd in een overkoepelend orgaan zoals een regionale sportbond of sportraad. Het zijn met name kleine, recreatieve (veel recreatiesporters en weinig deelname aan formele competitie) verenigingen (badminton, biljart, bridge, volleybal) die niet aangesloten zijn bij een landelijke sportbond.

Professionele ondersteuning

Bijna tweederde van de verenigingen (64%) geeft aan dat ze momenteel professionele ondersteuning goed zou kunnen gebruiken, als de vereniging tenminste over voldoende middelen zou beschikken om een professionele kracht in te kunnen schakelen ten behoeve van de vereniging (tabel 1.6).

Tabel 1.6 Behoeft verenigingen aan professionele ondersteuning

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met behoefte aan professionele ondersteuning	64	51	66	80	69	56	72	56

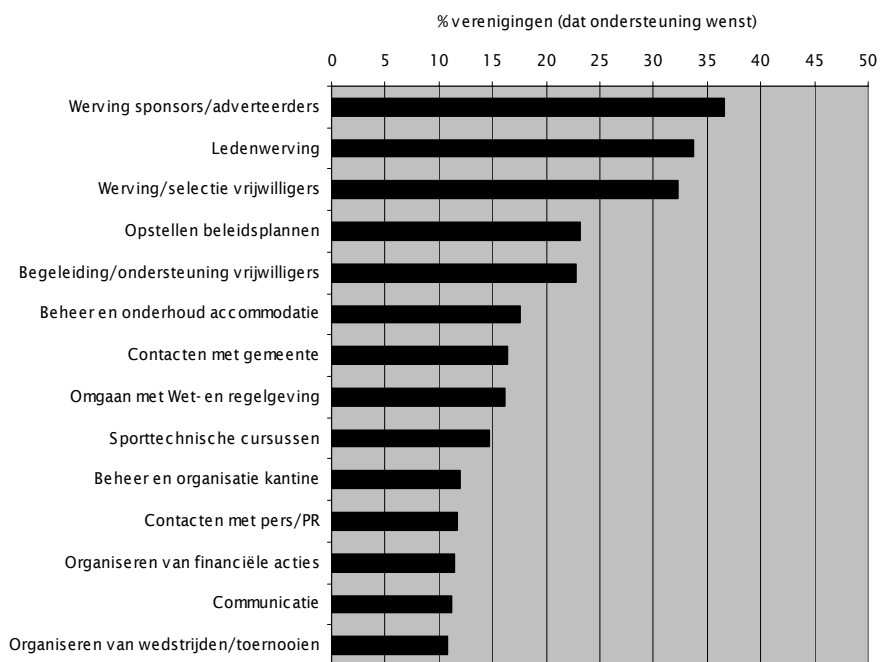
Leeswijzer: 64% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 51% van de kleine verenigingen heeft behoefte aan professionele ondersteuning.

Met name grote verenigingen, verenigingen die buitensport aanbieden en die beschikken over een eigen accommodatie hebben vaker behoefte aan ondersteuning dan kleine verenigingen, binnensportverenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie. Ook verenigingen die beleid op papier hebben staan (73%), hebben vaker behoefte aan professionele ondersteuning dan verenigingen zonder beleidsplannen (54%).

De verenigingen die behoefte hebben aan ondersteuning hebben relatief meer prestatiesporters en leden die deelnemen aan de formele competitie.

Het taakgebied waarop de meeste verenigingen ondersteuning zouden willen is het werven van sponsors/adverteerders gevolgd door het werven van leden en vrijwilligers (figuur 1.5)

Figuur 1.5 Taakgebieden waarop ondersteuning is gewenst

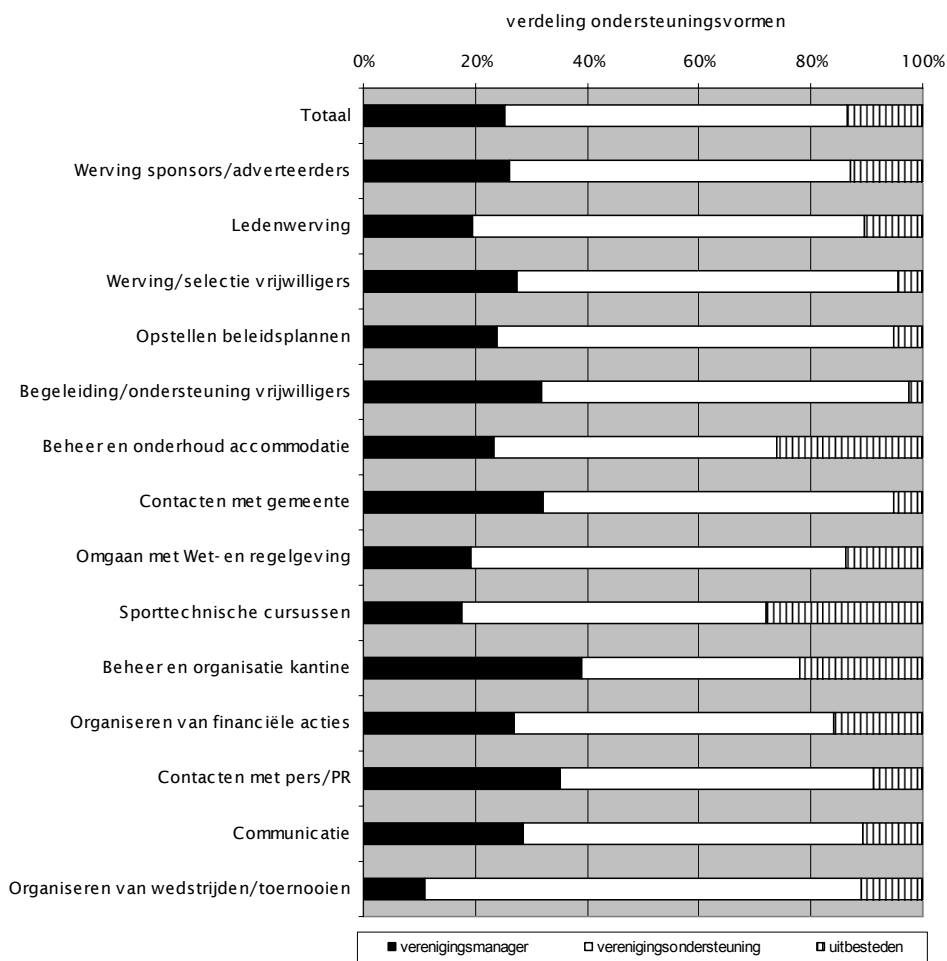
De andere onderwerpen waar verenigingen ondersteuning op willen zijn juridische zaken, financiële administratie, samenwerking, strategie, topsport, opstellen begrotingen/jaarrekeningen, ledenadministratie, doelgroepen en bijbehorende plannen per doelgroep, strategie en samenwerking. Minder dan tien procent van de verenigingen heeft belangstelling voor deze vormen van ondersteuning.

De verenigingen die belangstelling hebben voor ondersteuning willen dit gemiddeld op drie taakgebieden. De meeste verenigingen (67%) geven één, twee of drie taakgebieden aan. Een enkele verenigingen heeft behoefte op meer dan negen taakgebieden. Het aantal taakgebieden dat is aangegeven, varieert van één tot tweeëntwintig.

Tevens is aan de verenigingen gevraagd op welke manier de ondersteuning plaats moet vinden, door een verenigingsmanager, verenigingsondersteuner of uitbesteden aan een bedrijf/organisatie.

Op vrijwel alle taakgebieden hebben de verenigingen een voorkeur voor verenigingsondersteuning boven een verenigingsmanager en uitbesteden. De verdeling van de verschillende vormen van ondersteuning is terug te vinden in figuur 1.6.

Figuur 1.6 Taakgebieden met verdeling vormen van ondersteuning

Het uitbesteden van taken aan een organisatie of bedrijf heeft niet zo vaak de voorkeur. Als verenigingen dat aangeven dan komt dat met name voor bij werving sponsors/adverteerders, beheer en onderhoud accommodatie, sporttechnische cursussen en juridische zaken.

1.4 Samenwerking

Van alle verenigingen heeft 80% het afgelopen jaar samengewerkt³ met één of meer andere instanties (tabel 1.7).

Tabel 1.7 Samenwerking verenigingen

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. dat samenwerkt	80	67	86	93	72	86	87	72
% ver. dat samenwerkt excl. samenwerking met andere sportver./sportbond/gemeente	61	49	60	78	66	53	68	53

Leeswijzer: 80% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 67% van de kleine verenigingen heeft afgelopen jaar samengewerkt.

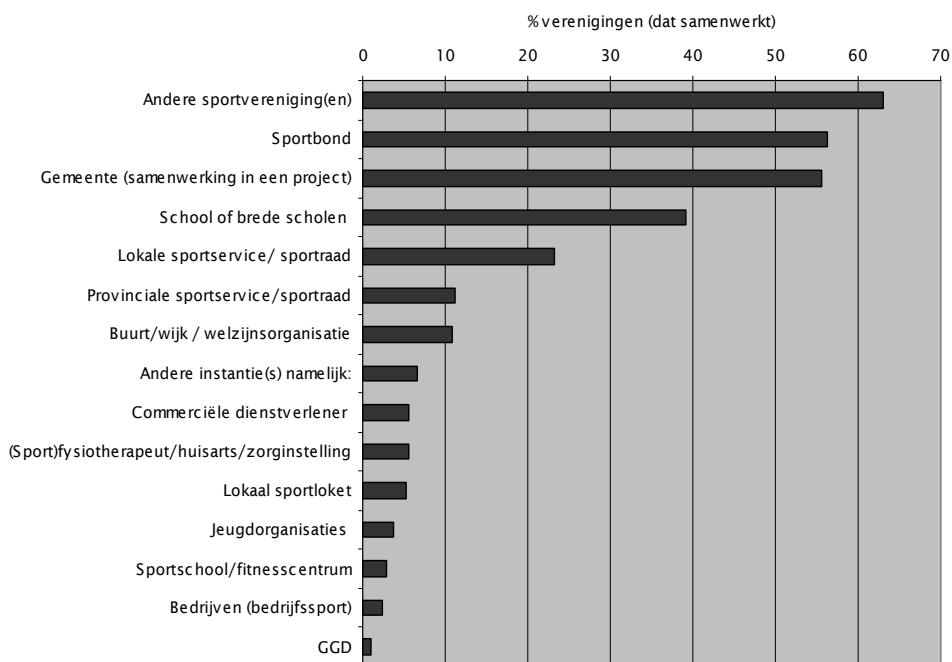
Hoewel heel veel verenigingen op één of andere manier samenwerken met andere instanties is het vaker aan de orde bij middelgrote verenigingen, buitensportverenigingen en verenigingen die beschikken over een eigen accommodatie. Ook verenigingen die beleidsplannen op papier hebben staan hebben vaker te maken met samenwerkingspartners.

Verenigingen die samenwerken hebben relatief meer prestatiesporters en deelnemers aan de formele competitie in hun geledingen. In gemeenten groter dan 50.000 inwoners werken verenigingen vaker samen (86 %) dan in kleinere gemeenten (77%).

In vergelijking met de gegevens uit 2006 is het percentage verenigingen dat samenwerkt sterk gestegen. Dit is zeer waarschijnlijk toe te schrijven aan een wijziging in de vraagstelling. Om enigszins een vergelijkbaar resultaat te verkrijgen is ook gekeken naar de mate van samenwerking van verenigingen zonder de drie voor de hand liggende organisaties: andere sportverenigingen, de gemeente en de sportbond. Dan blijkt dat 61% van de verenigingen het afgelopen jaar heeft samengewerkt met andere organisaties (tabel 1.7). Een percentage dat nog sterk afwijkt van 2006. Toekomstige metingen zullen uitwijzen of er sprake is van toeval of dat de afwijking kan worden toe geschreven aan de gewijzigde vraagstelling.

Met welke instanties werken verenigingen samen? Voor de verenigingen zijn andere sportverenigingen, de sportbond en de gemeente de belangrijkste samenwerkingspartners (figuur 1.7).

³ We spreken van samenwerking als er sprake is van gezamenlijke acties/activiteiten van twee of meer zelfstandig blijvende organisaties die elkaar aanvullen om gezamenlijke of wederzijds afhankelijke doelen te bereiken.

Figuur 1.7 Typen samenwerkingspartners

De verenigingen die samenwerken doen dat met gemiddeld bijna drie organisaties. Het minimum aantal is één en het maximum is elf organisaties.

De samenwerking met andere sportverenigingen kenmerkt zich voornamelijk door het af en toe overleggen, het uitwisselen van ervaringen (73%), het samenwerken op het gebied van training geven en competitie (30%) en het delen van een multifunctionele accommodatie met andere verenigingen (20%). Door verenigingen zelf wordt ook nog relatief vaak (8%) genoemd het gezamenlijk organiseren van wedstrijden, toernooien en andere activiteiten.

Visie op samenwerking

In het kader van samenwerking is aan de verenigingen een aantal stellingen voorgelegd. De verenigingen konden aangeven in welke mate de stelling werd gesteund binnen hun club. In tabel 1.8 wordt per stelling gepresenteerd welk percentage verenigingen het (helemaal) eens was met de stelling.

Tabel 1.8 Visie op samenwerking

	Totaal % ver. eens	Grootte		
		Klein	Middel	Groot
Sportverenigingen hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid	82	77	83	87
Dit is een vereniging van vrijwilligers en dat moet zo blijven	70	72	73	65
Sportverenigingen zouden mensen moeten stimuleren om meer te gaan bewegen	56	60	52	54
Overgewicht tegengaan is niet een taak van sportverenigingen	42	45	41	39
Sportverenigingen zijn er om hun leden leuk te laten sporten en niet meer dan dat.	27	37	21	21
Meer betaalde krachten zou de vereniging ten goede komen	18	10	14	31
Het initiatief om met verenigingen samen te werken moet maar van de school komen.	11	13	7	11
We willen het komende seizoen meer betaalde krachten aanstellen	5	2	1	13

Leeswijzer: 82% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 77% van de kleine verenigingen vindt dat sportverenigingen een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben.

De meeste verenigingen (82%) zijn het er mee eens dat sportverenigingen een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben en ook dat hun vereniging een vereniging van vrijwilligers is en dat ook moet blijven (70%). Maar een klein deel van de verenigingen vindt dat meer betaalde krachten de vereniging ten goede zouden komen en dat het initiatief om samen te werken van de scholen moet komen.

Grote verenigingen steunen vaker dan kleine verenigingen de stelling dat sportverenigingen een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben. Ook zijn grote verenigingen er meer dan de andere verenigingen van overtuigd dat meer betaalde krachten de vereniging ten goede zouden komen. Voor zover er plannen bestaan om het komende seizoen meer betaalde krachten aan te stellen zijn die er uitsluitend bij de grote verenigingen. Toch zijn alle verenigingen het er over eens dat het een vereniging van vrijwilligers moet blijven. Kleine en middelgrote verenigingen vinden dat iets vaker maar er is geen sprake van een echt (significant) verschil met de grote verenigingen. Kleine verenigingen zijn vaker de mening toegedaan dat sportverenigingen er zijn om hun leden leuk te laten sporten en niet meer dan dat. Bij de andere stellingen komen de kleine en grote verenigingen aardig overeen.

Sportstimulering

Naast de vraag over samenwerking is aan de verenigingen gevraagd of ze het afgelopen jaar betrokken waren bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente of een andere organisatie. Drie van de tien verenigingen (29%) was dit jaar betrokken bij sportstimuleringsprojecten.

Tabel 1.9 Verenigingen betrokken bij een sportstimuleringsproject

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. betrokken bij sportstimulering	29	24	33	35	28	31	32	27

Leeswijzer: 29% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 24% van de kleine verenigingen is betrokken bij een sportstimuleringsproject.

(Middel)grote verenigingen zijn vaker betrokken bij sportstimuleringsprojecten dan kleine verenigingen. Er is geen verschil tussen binnen- en buitensporten en verenigingen die over een eigen accommodatie beschikken of niet voor wat betreft deelname aan sportstimuleringsprojecten. Verenigingen aangesloten bij grote bonden nemen vaker deel aan sportstimuleringsprojecten dan verenigingen van kleine en middelgrote bonden.

De meeste sportstimuleringsprojecten waar verenigingen bij betrokken zijn, worden geïnitieerd door de gemeente (79%). Dit is vaak in het kader van de bos-impuls, brede school. De andere sportstimuleringsprojecten komen vaak van sportbonden en sportservicebureaus.

De projecten zijn meestal gericht op jeugd en dan met name scholieren.

1.5 Toekomst

De meningen van de verenigingen over de toekomst van de club zijn verdeeld maar overwegend positief gestemd. De helft van de verenigingen ziet een zonnige toekomst voor de vereniging. Tweevijfde van de verenigingen ziet de toekomst niet zonnig maar ook niet somber in. (tabel 1.10).

Tabel 1.10 Mening over de toekomst en sterkte van de vereniging (% verenigingen)

	Totaal	Grootte		
		Klein	Middel	Groot
(Zeer) zonnig	50	39	51	62
niet zonnig maar ook niet somber	46	54	44	36
Somber	4	7	5	2
Totaal	100	100	100	100
Zeer sterk	9	7	6	12
Sterk	73	64	80	80
Niet zo sterk	18	29	14	8
Totaal	100	100	100	100

Grotere verenigingen zijn optimistischer over de toekomst dan kleine verenigingen. Ook verenigingen die beleidsplannen op papier hebben staan (58%) zien de toekomst zonniger in dan de andere verenigingen (41%). Dit geldt ook voor de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie.

Sterke verenigingen

Het optimisme van de verenigingen spreekt ook uit de typering die ze de vereniging als geheel geven. Driekwart van de verenigingen (73%) beschouwt zichzelf als een sterke vereniging. Een kleine groep verenigingen (9%) typeert zich als zeer sterke vereniging. Sterke verenigingen zien ook vaak een (zeer) zonnige toekomst voor hun vereniging. Het zijn met name de (middel)grote verenigingen die zichzelf als sterke vereniging typeren en de verenigingen met een eigen accommodatie. Sterke verenigingen hebben relatief meer prestatiesporters en sporters die deelnemen aan de formele competitie.

Of verenigingen gericht werken aan de toekomst kan o.a. blijken uit de manier waarop verenigingen bezig zijn met het aanpassen of uitbreiden van de bestaande activiteiten. Voor het behoud van leden en het werven van nieuwe leden kan het voor een vereniging belangrijk zijn om de bestaande activiteiten uit te breiden en/of aan te passen.

Aan de verenigingen is gevraagd in welke mate zij actief bezig zijn met het introduceren van nieuwe sport- en spelactiviteiten en het flexibiliseren van lidmaatschapsvormen en contributievormen. De helft van de verenigingen is hier actief mee bezig (tabel 1.11)

Tabel 1.11 Verenigingen actief bezig met uitbreiden of aanpassen van bestaande activiteiten (% verenigingen)

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
Introduceren nieuwe sport- en spelactiviteiten	52	41	60	60	57	44	57	48
flexibiliseren van lidmaatschaps- en flexibileren van lidmaatschapsvormen en contributievormen	55	48	57	65	59	51	60	51

Leeswijzer: 52% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 41% van de kleine verenigingen is actief bezig met het introduceren van nieuwe sport- en spelactiviteiten.

Van alle verenigingen is 6% 'zeer' actief bezig met het aanpassen van de bestaande activiteiten. De andere actieve verenigingen geven aan dat zij 'beperkt' actief zijn. Ongeveer 10% van de verenigingen geeft aan dat dit soort activiteiten voor hen niet van toepassing zijn. Het zijn met name de (middel)grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie die bezig zijn met het uitbreiden of aanpassen van de bestaande activiteiten.

Ook de verenigingen die beleidsplannen op papier hebben staan zijn actiever op dit terrein. Verenigingen die actief bezig zijn met het aanpassen van de bestaande activiteiten hebben gemiddeld meer prestatiesporters dan verenigingen die niet actief zijn. Verenigingen die bezig zijn met het flexibiliseren van lidmaatschaps- en contributievormen hebben gemiddeld meer deelnemers aan de formele competitie dan verenigingen die niet bezig zijn met het flexibiliseren van de lidmaatschaps- en contributievormen.

Groeiambitie

Iets meer dan de helft (55%) van de verenigingen geeft aan een groeiambitie te hebben voor 2012 (tabel 1.12)

Tabel 1.12 Groeiambitie 2012

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met groeiambitie 2012	55	50	59	59	59	48	59	50

Leeswijzer: 55% van alle verenigingen en bijvoorbeeld % van de kleine verenigingen heeft een groeiambitie voor 2012.

(Middel)grote verenigingen hebben vaker een groeiambitie dan de kleine verenigingen. Het zijn ook buitensportverenigingen en verenigingen met een eigen accommodatie die vaker een groeiambitie hebben dan binnensportverenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie. Ook verenigingen met beleidsplannen hebben vaker een groeiambitie dan verenigingen zonder beleid op papier.

De verenigingen die een groeiambitie hebben voor 2012 verwachten dan gemiddeld 315 leden te hebben. Vergeleken met de huidige ledencijfers van deze verenigingen realiseren zij een gemiddelde groei van 64 leden. De gemiddelde procentuele groei die deze verenigingen nastreven is 32 procent. Dit is ongeveer een groei van 6% per jaar. Deze verwachting is optimistischer dan de 2% jaarlijkse groei die NOC*NSF heeft gesteld voor de periode 2009-2012. Maar deze groei is gebaseerd op alle verenigingen en niet alleen de verenigingen die een groeiambitie hebben.

In de verenigingsmonitor van 2006 wordt gesproken over een gemiddeld groeipercentage van twaalf procent. De hogere groeiverwachting in 2007 is toe te schrijven aan een verandering in vraagstelling. In 2007 is de groeiverwachting beter in beeld gebracht.

Vervolgens is aan de verenigingen gevraagd waar zij de groei verwachten voor wat betreft leeftijd. Bij de leeftijden mochten de verenigingen drie categorieën aangeven waar volgens hen vooral de groei vandaan moest komen (tabel 1.13).

Tabel 1.13 Verwachte groei bij verenigingen met groeiambitie

	%
Verenigingen	
Leeftijdscategorie	(met groeiambitie)
0 t/m 3 jaar	1
4 t/m 11 jaar	52
12 t/m 17 jaar	59
18 t/m 24 jaar	43
25 t/m 34 jaar	33
35 t/m 44 jaar	30
45 t/m 54 jaar	21
55 t/m 64 jaar	17
65 jaar en ouder	8
Totaal	264

De meeste groei moet volgens de verenigingen komen van de jongeren tot 25 jaar. De verenigingen verwachten de meeste groei bij de 12 t/m 17 jarigen (59% van de verenigingen), gevolgd door de basisschooljeugd (52% van de verenigingen) en 18 t/m 24 jarigen (43% van de verenigingen). Van de oudere leeftijdscategorieën verwachten de verenigingen minder groei.

1.6 Samenvatting

Op het gebied van beleid en strategievorming zijn verenigingen behoorlijk actief de laatste jaren. Iets meer dan de helft van de clubs heeft het beleid op papier gezet. Bijna drievijfde van de clubs heeft naar eigen zeggen een duidelijke missie en visie voor de langere termijn. De aanwezige plannen hebben voornamelijk betrekking op beleid voor kader en vrijwilligers, ledenwerving en -behoud en sporttechnische zaken.

Komend jaar richten de verenigingen hun beleidsinspanningen vooral op ledenbehoud en ledenwerving. De in 2006 gesignaleerde toename van aandacht hiervoor zet door.

Gevraagd naar belangrijke knelpunten geeft slechts één op de tien clubs aan helemaal geen knelpunten te kennen. Ook hier zet de in 2006 gesignaleerde verandering door. Het percentage verenigingen zonder knelpunten is minder dan in voorgaande jaren (2005: 25%). Dit kan het gevolg zijn van een gewijzigde vraagstelling in 2006. Driekwart van de clubs noemt de werving en het behoud van leden als belangrijkste knelpunt en tweederde noemt het werven/behouden van vrijwilligers. Ook worstelt ongeveer tweevijfde van de clubs met de accommodatie en eenderde met de financiën. De drie belangrijkste knelpunten zijn daarmee enigszins veranderd ten opzicht van voorgaande jaren. Zorgen over het ledenbestand komen in 2007 voor het eerst vaker bij de clubs voor dan zorgen over het kader/vrijwilligers.

Het is gezien de ervaren knelpunten niet vreemd dat vrijwel alle verenigingen (95%) gebruik maken van advies en ondersteuning door andere organisaties en dan vooral van de eigen sportbond en de gemeente. In de nabije toekomst wil tweederde van de clubs gebruik maken van professionele hulp. De hulpbehoefte ligt vooral op het vlak van sponsoring, ledenwerving en verving/begeleiding van vrijwilligers. Op vrijwel alle taakgebieden hebben de verenigingen een voorkeur voor ondersteuning door een verenigingsondersteuner of -adviseur boven een verenigingsmanager en uitbesteden.

Bij de realisatie van het beleid werkt tweevijfde van de verenigingen samen met andere instanties. Dit gebeurt vooral met andere sportverenigingen, de sportbond en de gemeente. Iets meer dan een kwart van alle clubs werkt mee aan lokale sportstimuleringsprojecten. Ongeveer één op de drie verenigingen ondervindt concurrentie van andere sportaanbieders, vooral van andere verenigingen in de buurt in dezelfde sporttak. Vooral verenigingen in grote steden hebben hier meer last van. Ondanks de eventuele knelpunten ziet maar een klein deel van de clubs de toekomst somber in. De helft is daar optimistisch over en viervijfde van de verenigingen typeert zichzelf als een sterke vereniging. De helft van de verenigingen is, aansluitend op een positief toekomstbeeld, bezig met het introduceren van nieuwe sport- en spelactiviteiten en het flexibiliseren van lidmaatschapsvormen en contributievormen. Iets meer dan de helft van de clubs heeft voor de periode tot 2010 een groeiambitie. De door deze clubs verwachte ledengroei is ongeveer zes procent per jaar en wordt vooral onder jeugdleden (4-17 jaar) verwacht.

2. Aanbod

In dit hoofdstuk komt het aanbod van de verenigingen aan de orde. Het aanbod van een vereniging bestaat uit verschillende activiteiten. Naast het reguliere sportaanbod, zoals training en competitie, worden ook nog andere activiteiten georganiseerd zoals kampen, bingoavonden en cursussen. Deze activiteiten zijn vaak niet alleen bedoeld voor de eigen leden, maar ook niet-leden zijn welkom. Daarnaast worden voor niet-leden ook speciale activiteiten georganiseerd. Het aanbod van verenigingen kan verder nog bestaan uit andere faciliteiten of voorzieningen, zoals een fitnessruimte of een kinderspeelplaats.

2.1 Specifiek sportaanbod

Verenigingen bieden hun leden verschillende sportactiviteiten, voornamelijk competities, trainingen, clubwedstrijden en toernooien. In 2006 is in beeld gebracht welk sportaanbod de verenigingen hebben voor verschillende groepen leden. Aangezien de core-business van de verenigingen (competities, trainingen, clubwedstrijden en toernooien) op korte termijn niet sterk zal veranderen is in 2007 ingezoomd op een bepaald deel van de sportactiviteiten. Aan de verenigingen is gevraagd of er, naast het reguliere aanbod voor leden, een speciaal aanbod van activiteiten aanwezig is voor bepaalde groepen leden zoals een aparte training voor mensen met een beperking of een kampweekend voor de jeugd (figuur 2.1).

Tabel 2.1 Verenigingen met specifiek sportaanbod

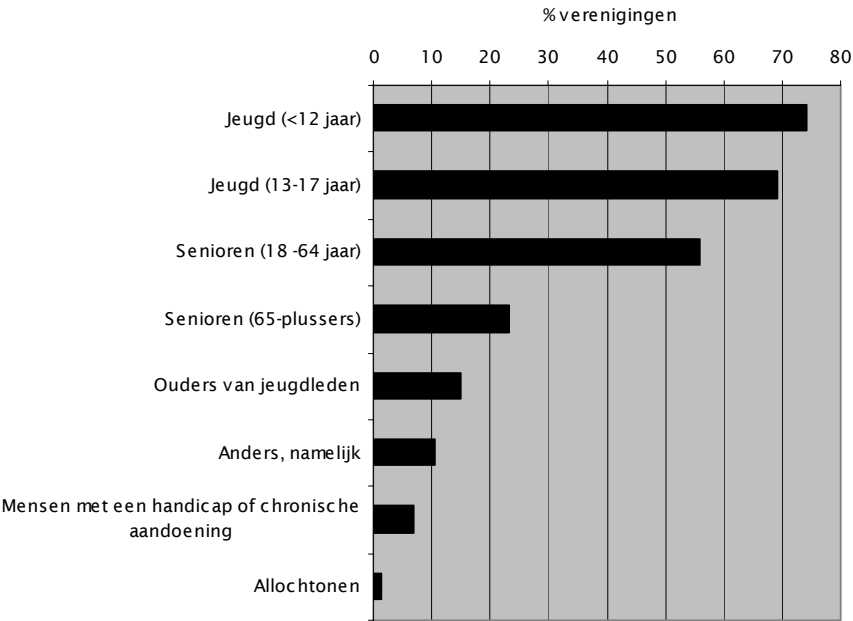
	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met specifiek sportaanbod voor leden	64	41	70	86	69	56	74	53

Leeswijzer: 64% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 41% van de kleine verenigingen heeft specifiek sportaanbod voor bepaalde groepen leden.

De middel(grote) verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie hebben vaker een speciaal aanbod voor bepaalde groepen dan de andere verenigingen. Ook de teamsporten en semi-individuele sporten beschikken vaker over activiteiten voor bepaalde groepen leden. Verenigingen die dit soort activiteiten organiseren beschikken vaak over relatief meer prestatiesporters en deelnemers aan de formele competitie.

De meeste verenigingen met specifiek sportaanbod organiseren activiteiten voor de jeugd t/m 17 jaar en de volwassen leden tot 65 jaar. Er zijn maar weinig verenigingen die speciale activiteiten organiseren voor mensen met een beperking en voor allochtonen (figuur 2.1). De andere groepen leden die worden genoemd zijn studenten, vrijwilligers en sponsors. Een deel van de verenigingen heeft voor alle leden een specifiek aanbod.

Figuur 2.1 Voor welke groepen leden heeft de verenigingen specifiek sportaanbod?

2.2 Nevenactiviteiten

Viervijfde van de verenigingen (83%) organiseert naast het reguliere sportaanbod voor de leden ook andere activiteiten (tabel 2.2).

Tabel 2.2 Verenigingen met nevenactiviteiten

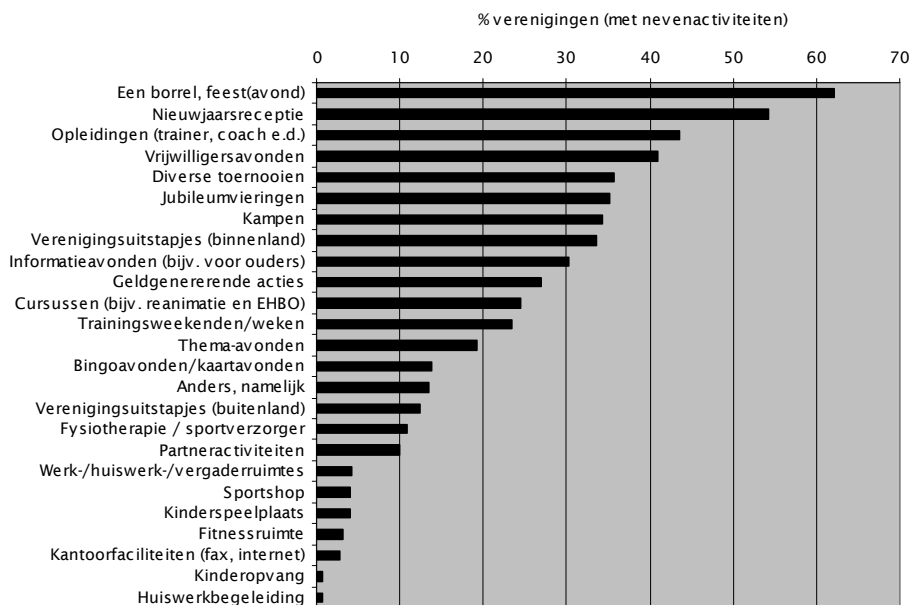
	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met nevenact. voor leden	83	72	91	92	89	75	88	78
% ver. met nevenact. ook voor niet-leden	68	62	77	71	72	66	74	63

Leeswijzer: 83% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 72% van de kleine verenigingen organiseert nevenactiviteiten voor haar leden.

De (middel)grote verenigingen, buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie zijn iets actiever in het organiseren van nevenactiviteiten voor hun leden dan kleine verenigingen, binnensportverenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie. Ook verenigingen die beschikken over een beleidsplan zijn actiever in het organiseren van nevenactiviteiten. De verenigingen die activiteiten organiseren, organiseren gemiddeld zes nevenactiviteiten voor hun leden. Het aantal activiteiten per vereniging varieert van één tot twintig. Het gemiddeld aantal activiteiten ligt hoger bij de (middel)grote verenigingen, de

buitensportverenigingen, teamsportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie dan bij de andere verenigingen. Zij organiseren gemiddeld ruim zes activiteiten en de andere verenigingen drie tot vier activiteiten. De meeste verenigingen organiseren een feestje in de vorm van een borrel, feestavond of nieuwjaarsreceptie voor hun leden. De andere activiteiten die de verenigingen organiseren staan in figuur 2.2.

Figuur 2.2 Welke nevenactiviteiten biedt/organiseert uw vereniging?

Bij anders namelijk worden activiteiten genoemd als sinterklaas-, kerst- en carnavalsfeest, clubkampioenschappen, onderlinge wedstrijden, barbecue of een andere sportieve activiteit dan de eigen tak van sport.

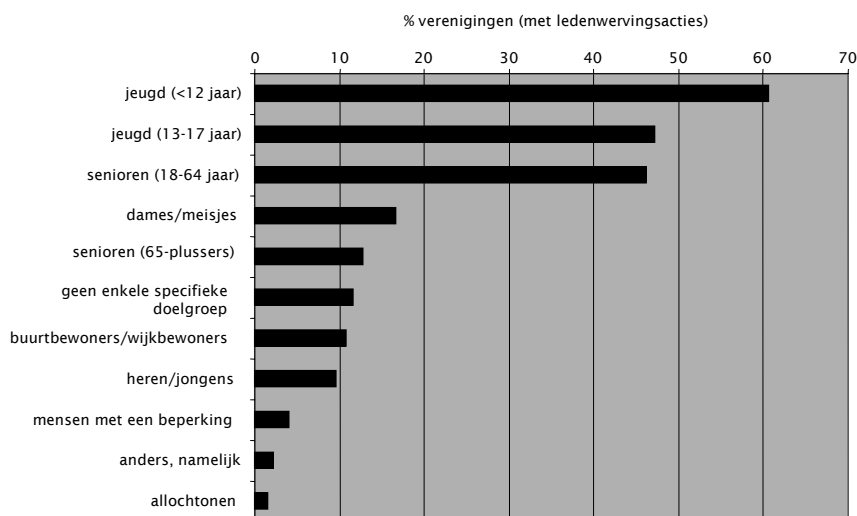
In het afgelopen jaar organiseerde 68 procent van de verenigingen een (sport)activiteit waarbij deelname openstond voor niet-leden (tabel 2.2). Ook hier zijn de kleine verenigingen en de verenigingen zonder eigen accommodatie minder vaak actief dan de andere verenigingen. De aard van sport maakt geen verschil.

De verenigingen die activiteiten organiseren waar ook niet-leden aan mogen deelnemen organiseren gemiddeld twee activiteiten. De belangrijkste activiteiten die worden georganiseerd, zijn ledenwervingsacties (instuiven, open dagen etc.) en (school-/familie-)toernooien. Daarnaast staat ook een aantal eerder genoemde activiteiten open voor niet-leden, zoals de nieuwjaarsreceptie, borrel en feest(avond), geldgenererende acties en jubileumvieringen. Andere activiteiten die voor niet-leden worden georganiseerd, zijn sponsorbijeenkomsten, bedrijfswedstrijden, wandelmarsen/trimlopen/toertochten of businessclub/vriendenclub.

Bij de ledenwervingsacties is interessant om te weten op welke groepen de verenigingen hun wervingsactiviteiten zoal richten. Evenals bij het aanbod richten ook bij de ledenwerving de

verenigingen voornamelijk op de jonge jeugd tot 12 jaar gevolgd door de jeugd t/m 17 jaar en de senioren tot 65 jaar. De andere onderscheiden groepen lijken wat minder interessant bij ledenwerving. Studenten worden ook nog een enkele keer als doelgroep genoemd.

Figuur 2.3 Op welke doelgroepen heeft de vereniging zich bij ledenwervingsacties gericht?

Faciliteiten

Bij de nevenactiviteiten voor leden is ook aan de verenigingen gevraagd of zij naast reguliere sportactiviteiten nog andere faciliteiten of voorzieningen bieden. Hierbij kan worden gedacht aan kinderopvang, naschoolse opvang of fitnessruimte. Bijna tweevijfde (19%) van de verenigingen biedt dergelijke faciliteiten (tabel 2.3). Ten opzichte van 2006 is er sprake van een daling (vergelijkbaar percentage 2006: 24%). Maar dit zal zeer waarschijnlijk toegeschreven kunnen worden aan een wijziging in vraagstelling in 2007.

Tabel 1.3 Faciliteiten

	Totaal	Grootte			Soort sport			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team	Eigen	Geen
% ver. met faciliteiten	19	6	11	37	14	12	30	29	7

Leeswijzer: 19% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 6% van de kleine verenigingen heeft faciliteiten.

De faciliteiten zijn voornamelijk te vinden bij grote verenigingen, de teamsportverenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen die over een eigen accommodatie beschikken. De kleine verenigingen, de binnensportverenigingen en de verenigingen zonder eigen accommodatie beschikken minder over extra faciliteiten en voorzieningen. Ook verenigingen die plannen op papier hebben staan, beschikken vaker (24%) over faciliteiten/voorzieningen dan

verenigingen die dat niet hebben (11%). Verenigingen met dergelijke faciliteiten hebben gemiddeld meer prestatiesporters en deelnemers aan de formele competitie. Een overzicht van de faciliteiten en voorzieningen die deze verenigingen bieden, staat in tabel 2.4. De eerste kolom geeft de verdeling weer van de verenigingen die over voorzieningen en faciliteiten beschikken. Van de verenigingen die faciliteiten hebben, beschikt 53 procent over fysiotherapie of sportverzorging. De tweede kolom geeft het percentage verenigingen in de totale steekproef weer dat over een bepaalde voorziening beschikt. Van alle verenigingen beschikt negen procent over fysiotherapie/sportverzorging.

Tabel 2.4 Faciliteiten en voorzieningen die de vereniging momenteel biedt

	% verenigingen (met faciliteiten)	% verenigingen totaal
Fysiotherapie / sportverzorger	53	8
Werk/huiswerk/vergaderruimtes	22	3
Sportshop	22	3
Fitnessruimte	21	3
Kinderspeelplaats	17	3
Kantoorfaciliteiten (fax, internet)	15	2
Kinderopvang	4	1
Huiswerkbegeleiding	3	0,5

Leeswijzer: 53% van alle verenigingen die faciliteiten hebben beschikken over fysiotherapie/sportverzorger, van alle verenigingen in de steekproef beschikt 8% hierover.

De meeste verenigingen met faciliteiten beschikken over fysiotherapie/sportverzorging. Op het totale bestand van verenigingen beschikt maar een beperkt aantal verenigingen over dergelijke voorzieningen.

De percentages uit tabel 2.4 zijn door gewijzigde vraagstelling in 2007 en geringe aantallen in 2006 slecht vergelijkbaar met elkaar. Toekomstige metingen zullen voor een betere vergelijking zorgen.

Clubbetrokkenheid

De gemiddelde opkomst van de leden bij een ledenvergadering is 29%. De variatie in opkomstpercentage bij de verenigingen is maximaal en loopt van 0 tot 100%. Het gemiddelde is vrij hoog. Tweederde van de verenigingen heeft een opkomstpercentage van 30% of minder.

Bij het onderwerp activiteiten is de verenigingen een aantal situaties voorgelegd en gevraagd in welke mate de situatie op hun vereniging van toepassing is. In tabel 2.5 staat per situatie weergegeven voor welk percentage van de verenigingen het grotendeels of helemaal van toepassing is.

Tabel 2.5 Clubbetrokkenheid

	Totaal	Grootte		
		Klein	Middel	Groot
De meeste leden voelen zich sterk betrokken bij de vereniging	58	70	53	48
De vereniging weet ook specifieke groepen (allochtonen, minder validen enz.) goed te bereiken	13	13	8	18
De opkomst bij trainingen, instuiven en toernooien en dergelijke is hoog	67	61	67	73
Georganiseerde nevenactiviteiten worden over het algemeen goed bezocht.	57	56	62	54
Leden worden goed geïnformeerd over het reilen en zeilen in de club.	91	93	91	89

Leeswijzer: 58% van alle verenigingen en 70% van de kleine verenigingen geeft aan dat de meeste leden zich sterk betrokken voelen bij de vereniging.

Er zijn kleine verschillen tussen kleine en grote verenigingen. Het ene verschil tussen de verenigingen doet zich voor bij de betrokkenheid van de leden. Bij kleine verenigingen voelen leden zich vaker sterk betrokken dan bij (middel)grote verenigingen naar de mening van de bestuurders. Het andere verschil is ten aanzien van de opkomst bij trainingen e.d. Bij grote verenigingen is vaker sprake van een hoge opkomst bij deze activiteiten dan bij kleinere verenigingen. Bij teamsporten is de betrokkenheid van de leden groter, is de opkomst bij trainingen e.d. hoger en worden de nevenactiviteiten beter bezocht dan bij de andere typen sporten. Dit geldt ook voor verenigingen met relatief veel prestatiesporters en deelnemers aan de formele competitie.

Er zijn geen verschillen tussen verenigingen in de geschetste situaties voor wat betreft binnen- en buitensport en het beschikken over een eigen accommodatie.

2.3 Samenvatting

Bijna tweederde van de verenigingen heeft een speciaal aanbod van activiteiten voor bepaalde groepen leden zoals een aparte training voor mensen met een beperking of een kampweekend voor de jeugd. Dit specifieke aanbod is meestal gericht op de jeugd t/m 17 jaar. Vier van de vijf verenigingen organiseren naast sportactiviteiten ook nevenactiviteiten, zoals een feest of een vrijwilligersdag. Gemiddeld heeft de vereniging zes van dergelijke activiteiten per jaar, die overigens maar bij de helft van de clubs goed worden bezocht. Twee van de drie clubs kennen ook activiteiten voor niet-leden, zoals open toernooien. In overeenstemming hiermee is 82 procent van de clubs van mening dat de club een maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft (tabel 1.8), terwijl bijna dertig procent meent dat verenigingen er zijn om hun leden leuk te laten sporten en niet meer dan dat.

Tweevijfde van de clubs biedt ook andere dan sportfaciliteiten. Het meest voorkomend zijn een aanbod van fysiotherapie en van fitness. Grote verenigingen (meer dan 250 leden) hebben in doorsnee een ruimer activiteitenaanbod en meer faciliteiten, maar de betrokkenheid van de leden is er iets geringer dan bij kleine clubs.

3. Doelgroepen

Na het aanbod wordt de vraagzijde van de sportvereniging belicht. Bekeken is welke personen gebruik maken van het aanbod van de sportverenigingen oftewel hoe het ledenbestand van de gemiddelde vereniging eruit ziet. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar leeftijd en geslacht van de leden maar ook naar het type sporter. In dit hoofdstuk wordt ook het ledenverloop geschetst. Dit is in aansluiting op een van de belangrijkste zorgen van de verenigingen, namelijk het ledenbestand op peil houden.

3.1 Samenstelling ledenbestand

Om zicht te krijgen op de omvang van verenigingen en om kleine met grote verenigingen te kunnen vergelijken worden verenigingen in drie groepen verdeeld: klein, middel en grote verenigingen (figuur 3.1). Het gemiddelde ledental van de verenigingen in het panel is 248⁴. Dit zijn de sportende leden, de niet-sportende leden en de donateurs samen. Het gemiddeld aantal donateurs in een vereniging bedraagt vijftien en het gemiddeld aantal niet-sportende leden 21.

Tabel 3.1 Omvang verenigingen

	Totaal	Soort sport			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Individueel	Semi-individueel	Team	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
Klein (< 100 leden)	41	50	48	24	31	53	30	53
Middel (101-250 leden)	27	25	25	30	24	30	23	29
Groot (> 250 leden)	32	25	28	46	45	16	47	18
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Leeswijzer: 41% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 50% van de verenigingen met individuele sporten behoort tot de kleine verenigingen.

Zowel in kleine als grote verenigingen worden teamsporten beoefend. Maar teamsportverenigingen zijn vaker grote verenigingen. Ook buitensportverenigingen en verenigingen die beschikken over een eigen accommodatie zijn vaak grote verenigingen. Binnensportverenigingen, (semi)individuele sporten en verenigingen zonder accommodatie zijn vaak wat kleiner van omvang.

Grote verenigingen hebben relatief vaker leden die deelnemen aan de formele competitie maar de verhouding prestatie- versus recreatiesporters is bij grote verenigingen niet anders dan bij kleine verenigingen.

⁴ Het gemiddeld aantal leden is minder dan in 2006. Dit kan worden toegeschreven aan de uitbreiding van het Verenigingspanel. Daarin zijn de kleine verenigingen beter vertegenwoordigd. Er is nog steeds enige oververtegenwoordiging van grote verenigingen in het panel (bijlage 1)

Leeftijd en geslacht

De verenigingen tellen relatief meer jongeren (t/m 17 jaar) dan ouderen (56 jaar en ouder), meer mannen dan vrouwen en meer jongens dan meisjes. De verdeling tussen jeugdleden en volwassen leden in de gemiddelde vereniging is 33 procent om 66 procent. De man-vrouw verhouding is 63 procent om 37 procent. De gemiddelde achterban van de verenigingen zag er in 2007 als volgt uit (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Ledenbestand

	Gemiddeld aantal Meisjes/Vrouwen	Gemiddeld aantal Jongens/Mannen	Totaal	%
0 t/m 3 jaar	0,3	0,2	0,5	0 ¹
4 t/m 11 jaar	15	18	33	17
12 t/m 17 jaar	12	19	31	16
18 t/m 24 jaar	6	13	19	10
25 t/m 34 jaar	7	14	21	11
35 t/m 44 jaar	9	17	26	13
45 t/m 54 jaar	9	17	26	13
55 t/m 64 jaar	8	12	20	10
65 jaar en ouder	7	10	17	9
Totaal	73	122	195	100

¹ Het percentage is 0,25, te gering om in de tabel te worden opgenomen.

De verdeling jeugdigen/volwassenen, mannen/vrouwen en jongens/meisjes binnen de verenigingen van het panel spoort met de verdeling naar leeftijd en geslacht die kan worden afgelezen uit de ledencijfers van NOC*NSF. De verhoudingen junioren/senioren en vrouwen/mannen veranderden de afgelopen jaren niet, en kent een stabiele verhouding van ongeveer één derde om tweederde.

Vrouwen verlaten op jongere leeftijd dan mannen de sportvereniging. Tot 18 jaar zijn de vrouwen nog goed vertegenwoordigd in de verenigingen, maar tussen de 18 en 45 jaar is het aandeel vrouwen lager ten opzichte van hun mannelijke collega-sporters.

Etniciteit

Van de verenigingen uit het panel heeft 55 procent allochtone leden⁵. Dit is hetzelfde niveau als in 2006. Het percentage ligt iets hoger dan in de jaren 2000 t/m 2002.

⁵ Volgens de hier gehanteerde (officiële) definitie zijn allochtonen *mensen waarvan tenminste één van beide ouders in het buitenland is geboren*. Aan de verenigingen is gevraagd om een schatting te geven van het aantal allochtonen als zij niet over het exacte aantal beschikken.

Tabel 3.3 Verenigingen met allochtone leden

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Individueel	Semi-individueel	Team
% ver. met allochtone leden	55	32	61	80	54	55	43	62	65

Leeswijzer: 55% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 32% van de kleine verenigingen heeft allochtone leden.

(Middel)grote verenigingen en teamsport en semi-individuele verenigingen hebben vaker allochtone leden dan kleine verenigingen en verenigingen die individuele sporten aanbieden. Er is geen samenhang tussen de aard van de sport en het lidmaatschap van allochtonen.

Het aantal allochtone leden in de verenigingen varieert van nul tot driehonderd. Van de verenigingen waarvan het aantal allochtone leden bekend is, heeft zeven procent meer dan tien procent allochtone leden (tabel 3.4).

Tabel 3.4 Percentage allochtone leden in de vereniging

	% Verenigingen Totaal	Gemeentegrootte			
		< 20.000	20.000-50.000	50.000-250.000	> 250.000
0%	45	60	47	30	14
0,1-2%	20	20	21	19	16
2,1-5%	16	12	16	22	10
5,1-10%	8	2	9	12	18
> 10%	7	3	4	12	35
% allochtonen onbekend	4	3	3	5	7
Totaal	100	100	100	100	100

Zoals te verwachten is, bestaat er een samenhang tussen de omvang van de gemeente waar de verenigingen zijn gevestigd en het percentage allochtone leden binnen die verenigingen. Verenigingen in grotere gemeenten (> 50.000 inwoners) hebben een hoger percentage allochtone leden.

Overigens kunnen de gegevens met betrekking tot het aantal verenigingen met allochtone sporters niet zondermeer als maatgevend worden beschouwd voor de landelijke situatie ten aanzien van het aantal allochtone sporters. De spreiding van allochtonen over de verschillende gemeenten en takken van sport is allerminst gelijkmatig. Het panel, in dit opzicht aselekt van samenstelling, is te beperkt van omvang om de effecten van grootstedelijke, regionale en sportspecifieke concentratietendensen te neutraliseren. Nadere analyse van de gemeenten die deelnemen aan het project Meedoen allochtone jeugd door sport (MAJS) leert dan ook dat in die verenigingen het gemiddeld aantal allochtone leden hoger ligt dan in het verenigingspanel.

De gegevens over het aantal allochtonen dat sport bij de verenigingen van het panel kunnen pas op langere termijn tot echt interessante inzichten leiden. Door de presentatie van cijfers over meer jaren kunnen meer algemene trends namelijk wel worden opgespoord of geïllustreerd.

Handicap of chronische aandoening

Van alle sportverenigingen heeft 46 procent één of meer leden met een handicap en/of chronische aandoening.⁶

Tabel 3.5 Verenigingen met gehandicapte leden en/of leden met een chronische aandoening

	Totaal ⁷	Grootte			Aard van de sport		Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Buiten-sport	Binnen-sport	Individueel	Semi-individueel	Team
% ver. met leden met een beperking	47	43	51	48	43	53	52	46	40

Leeswijzer: 47% van alle verenigingen en 43% van de kleine verenigingen heeft gehandicapte leden en/of leden met een chronische aandoening.

Verenigingen die een individuele sport aanbieden hebben vaker leden met een handicap en/of een chronische aandoening dan teamsportverenigingen. Binnensportverenigingen hebben vaker leden met een handicap dan buitensportverenigingen. Er is geen verschil tussen kleine/grote verenigingen.

Bij de meeste clubs met gehandicapte leden gaat het om niet meer dan één, twee of drie sporters. Het aantal leden met chronische aandoeningen ligt per vereniging iets hoger. Deze verenigingen hebben gemiddeld zeven leden met chronische aandoeningen.

Typen sporters

De verenigingen geven aan dat gemiddeld 76 procent van hun sporters recreatiesporter⁸ is. Het andere kwart van de sporters wordt gezien als prestatiesporter.

Een kwart van de verenigingen bestaat geheel uit recreatiesporters. 3% van de verenigingen bestaat uitsluitend uit prestatiesporters. De teamsporten hebben relatief meer prestatiesporters onder hun leden dan de (semi-)individuele sporten. De verenigingen die niet aangesloten zijn bij een bond tellen relatief meer recreatiesporters.

⁶ Onder gehandicapten worden verstaan mensen met een lichamelijke handicap (al dan niet rolstoelgebonden), een verstandelijke handicap, een zintuiglijke handicap (blind, slechtziend, doof en slechthorend). Bij chronische aandoeningen gaat het om o.a. diabetes, epilepsie, astma en (ex)hartpatiënten. Aan de verenigingen is gevraagd om een schatting te geven van het aantal mensen met een handicap of chronische aandoening als zij niet over het exacte aantal beschikken.

⁷ Verenigingen voor aangepast sporten zijn buiten beschouwing gelaten.

⁸ Recreatiesporters stellen het plezier tijdens het sporten voorop, geven aan de sociale contacten en gezelligheid een hogere prioriteit dan aan het behalen van sportieve prestaties, laten relatief makkelijk verstek gaan bij trainingen en wedstrijden. Prestatiesporters stellen hun trainingen in dienst van het bereiken van een zo hoog mogelijke sportieve prestatie, maken eventueel deel uit van een selectie, slaan trainingen en wedstrijden zelden over.

Gemiddeld neemt bijna de helft (46%) van de sportende leden deel aan de formele of officiële competitie. Bij 18% van de verenigingen neemt geen enkel lid deel aan de competitie. Bij 14% van de verenigingen nemen alle leden deel aan de officiële competitie.

Bij grote verenigingen, teamsportverenigingen en verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine nemen relatief meer leden deel aan de formele competitie dan bij de andere verenigingen. Lang niet altijd worden sporters die deelnemen aan de formele competitie ook beschouwd als prestatiesporter. Toch is er wel samenhang tussen de twee gegevens. Naarmate er meer sporters binnen een vereniging deelnemen stijgt ook het aantal prestatiesporters binnen de verenigingen.

Tabel 3.6 Typen sporters in de vereniging

	Totaal	Grootte			Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team
% prestatiesporters in een vereniging	24	24	25	25	22	21	31
% deelnemers formele competitie	46	39	45	56	31	35	77
% topsporters in een ver.	0,8	1	0,8	0,5	1,1	0,5	0,6

Leeswijzer: het gemiddeld percentage prestatiesporters in een vereniging is 24 en bijvoorbeeld kleine verenigingen bestaan voor 24% uit prestatiesporters. De onderscheiden categorieën sporters tellen niet op tot 100%. Het zijn geen elkaar uitsluitende categorieën.

Een vereniging heeft gemiddeld iets minder dan 1% topsporters (0,8%). Het aandeel topsporters bij kleine en grote verenigingen of individuele sporten of teamsporten verschilt niet. Er is geen verschil tussen de verenigingen voor wat betreft grootte en het soort sport. In totaal heeft 15% van de verenigingen topsporters⁹ in de geledingen. De meeste verenigingen (77%) hebben één tot vijf topsporters.

Hoewel het aandeel van topsporters binnen verschillende soorten verenigingen niet verschilt zijn er wel verschillen tussen verenigingen met en zonder topsporters. Verenigingen met topsporters zijn vaak individuele sporten, buitensporten en hebben een eigen accommodatie. Verenigingen met topsporters in hun geledingen bestaan uit relatief meer prestatiesporters dan verenigingen zonder topsporters. Verenigingen met topsporters hebben relatief evenveel deelname aan de formele competitie dan verenigingen zonder topsporters. Verenigingen met topsporters zijn vaker te vinden bij kleine en middelgrote sportbonden.

⁹ Een topsporter is een sportman of -vrouw die in interlandwedstrijden Nederland mag vertegenwoordigen in een gekwalificeerde tak van sport en individueel of met zijn of haar team presteert op het niveau van finales of eindrondes van Europese Kampioenschappen, Wereldkampioenschappen, Olympische Spelen of daarmee vergelijkbare toernooien, dan wel een sporter die gelet op zijn of haar leeftijd, talent en inzet, in staat is dat niveau binnen afzienbare tijd te halen. Deze definitie wijkt af van de norm van NOC*NSF. Het aantal A en B topsporters volgens NOC*NSF is lager dan het aantal gedefinieerde topsporters in de Verenigingsmonitor.

3.2 Ledenverloop

Iets meer dan de helft van de verenigingen in het panel (54%) constateert een toename in het ledental het afgelopen jaar (seizoen), dertig procent een afname (tabel 3.7).

Tabel 3.6 Ontwikkeling ledental (% verenigingen)

	Totaal	Grootte			Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team
Daling	30	30	30	30	32	34	24
Gelijk	15	24	9	8	18	15	11
Stijging	54	45	60	62	49	52	65
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Leeswijzer: 30% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 30% van de kleine verenigingen kent een daling van het aantal leden.

Er is een klein verschil tussen toe- of afname van het ledental en de verschillende soorten sporten en de omvang van de verenigingen. Bij de (middel)grote verenigingen is meer sprake van een stijgend ledental dan bij de kleine verenigingen. De teamsporten hebben vaker te maken met een stijgend ledental dan de andere verenigingen. De (semi-)individuele verenigingen hebben vaker te maken met een dalend ledental.

Van alle verenigingen heeft 5% een ledenstop en 12% een wachtlijst. Dit zijn met name de grote verenigingen en de teamsportverenigingen. De verenigingen die het afgelopen jaar te maken hebben gehad met een gelijkblijvend of stijgend ledental hebben vaker een ledenstop ingevoerd dan de andere verenigingen. Een wachtlijst komt vaker voor bij verenigingen met een stijgend ledental.

Tweederde van de verenigingen (67%) verwacht dat het ledental gelijk zal blijven het komende seizoen (tabel 3.8). Een kwart van de verenigingen verwacht dat het ledental zal stijgen.

Tabel 3.7 Verwachtingen ten aanzien van het ledental (% verenigingen)

	Totaal	Grootte			Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team
Daling	8	7	9	7	8	13	5
Gelijk	67	76	64	57	71	67	58
Stijging	25	17	27	36	21	20	37
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Leeswijzer: 8% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 7% van de kleine verenigingen verwacht een daling van het aantal leden.

De (middel)grote verenigingen verwachten vaker een stijging van het ledental dan de kleine verenigingen. Ook de teamsporten zijn wat optimistischer over de ontwikkeling van het ledental dan de andere verenigingen.

De verwachting is waarschijnlijk gebaseerd op de huidige ontwikkeling van het ledental in de vereniging. De verenigingen die te maken hebben met een stijging van het ledental (35%)

verwachten ook voor het komende seizoen vaker een stijging van het ledental dan de verenigingen die te maken hebben met een daling (11%) of een stabiliserend ledental (16%). Hoewel er in iedere vereniging schommelingen in het ledental zijn, verwachten de meeste verenigingen voor het komende seizoen een gelijkblijvend ledental.

3.3 Samenvatting

De clubs hebben gemiddeld 248 leden, waarvan 33 procent jeugd en 63 procent mannen. Bij 55 procent van de clubs zijn ook allochtonen lid en iets minder dan de helft kent onder de leden enkele mensen met een beperking of chronische ziekte. In steden met meer dan 250.000 inwoners heeft een eenderde van de clubs meer dan tien procent allochtone leden. Bij de meerderheid van de clubs (54%) is het ledenaantal in het afgelopen jaar (licht) gegroeid, bij dertig procent juist afgenomen. In 2008 verwacht tweederde van de clubs geen verandering en 25 procent verwacht te groeien.

De verenigingen geven aan dat gemiddeld 24 procent van de leden prestatiesporters zijn. Het aandeel sporters in een vereniging dat deelneemt aan de formele competitie ligt hoger. Gemiddeld neemt 46 procent van de sportende leden deel aan de formele competitie. Het aandeel topsporters in een vereniging is zeer gering (0,8%). Vijftien procent van de verenigingen heeft topsporters in haar geledingen.

4. Kader

Een cruciale factor voor het functioneren van sportverenigingen is het kader. De kaderleden besturen de club en maken het activiteitenaanbod binnen de vereniging mogelijk. In dit hoofdstuk komt eerst de situatie van het vrijwillige kader aan de orde, gevolgd door de betaalde kaderleden.

4.1 Vrijwilligers

Sportverenigingen drijven op vrijwilligerswerk¹⁰. De verenigingen in het panel beschikken gemiddeld over 38 vrijwilligers (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Vrijwilligers in de vereniging

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
Gem. aantal vrijwilligers	38	12	25	82	54	17	63	19
% vrijwilligers op het totaal aantal leden	22	31	16	15	26	15	21	24
% verenigingen met tekort aan vrijwilligers	19	11	24	26	19	19	19	20

Leeswijzer: het gemiddeld aantal vrijwilligers in het panel is 38. Grote verenigingen hebben gemiddeld vrijwilligers. In totaal is gemiddeld van de leden in een vereniging actief als vrijwilliger.

Het aantal vrijwilligers in een vereniging loopt nogal uiteen. Niet verwonderlijk is dat grote verenigingen, verenigingen voor buitensport en verenigingen met een eigen accommodatie gemiddeld over meer vrijwilligers beschikken dan de andere verenigingen.

Als het aantal vrijwilligers wordt gerelateerd aan het totaal aantal leden van een vereniging ontstaat er een ander beeld. Gemiddeld is er per vijf leden één vrijwilliger actief. Bij kleine verenigingen ligt het percentage hoger dan bij (middel)grote verenigingen. Bij kleine verenigingen zijn relatief meer vrijwilligers actief dan in de andere verenigingen.

Ook bij buitensportverenigingen zijn relatief meer vrijwilligers actief dan bij binnensportverenigingen.

¹⁰ Onder vrijwilligers worden verstaan die mensen die in beginsel onbetaald en onverplicht een functie in de sport vervullen. Personen die van de vereniging een onkostenvergoeding ontvangen op basis van declaraties of een belastingvrije vrijwilligersvergoeding (van maximaal €1.500 belastingvrij per jaar) krijgen, worden wel tot de vrijwilligers gerekend.

Taken waarvan het min of meer vanzelfsprekend is dat deze door de leden van de club worden verricht (rijden naar uitwedstrijden door ouders van jeugdleden bijvoorbeeld) of taken waaraan de leden zich niet of nauwelijks kunnen onttrekken (verplichte roulerende kantinediensten bijvoorbeeld), worden hier niet als vrijwilligerswerk beschouwd.

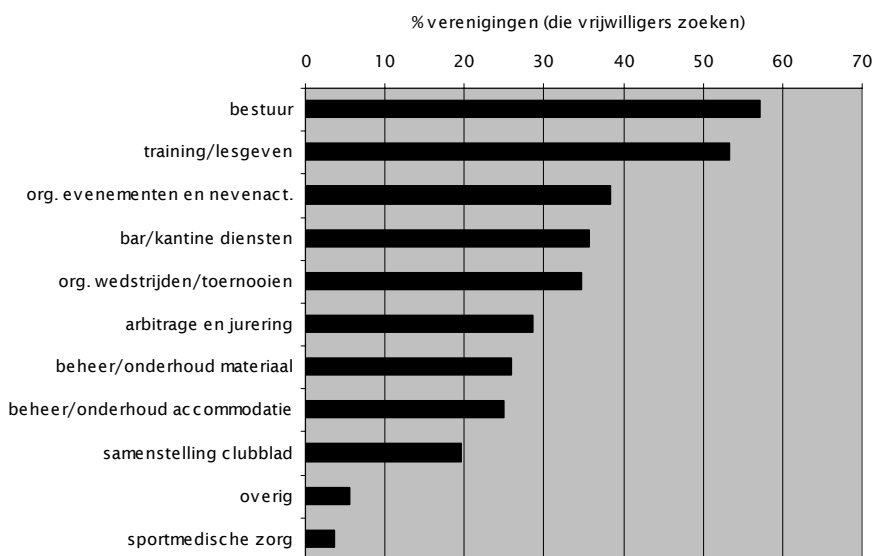
In kleine gemeentes (< 20.000 inwoners) beschikken verenigingen gemiddeld over minder vrijwilligers (31) dan in de grotere gemeentes (42). Dit heeft niet te maken met het aantal kleine verenigingen in deze gemeenten. In zowel grote als kleine gemeenten komen relatief evenveel kleine verenigingen voor.

Kader is een belangrijk knelpunt voor de verenigingen. Dit uit zich vooral in zorgen over het vinden van geschikte bestuursleden en vrijwilligers en het tekort aan vrijwilligers en kader voor specifieke taken. Uit het panel blijkt dat een vijfde kampt met een tekort aan vrijwilligers¹¹ (tabel 4.1 hiervoor). De (middel)grote verenigingen ervaren vaker een tekort aan vrijwilligers dan de kleine verenigingen. Het percentage verenigingen met tekort aan vrijwilligers is het grootst (28%) in de gemeenten met 50.000 tot 250.000 inwoners. Dit hangt waarschijnlijk samen met het feit dat in deze gemeenten ook veel grote verenigingen gehuisvest zijn die met deze problematiek te maken hebben.

De belangrijkste redenen die de verenigingen aangeven voor het vrijwilligerstekort is de beperkte bereidheid onder de leden om zich als vrijwilliger in te willen zetten. Door driekwart van de verenigingen met een vrijwilligerstekort wordt dit als reden aangeduid.

Verenigingen zijn vrijwel altijd op zoek naar nieuwe vrijwilligers ook al beschikken ze over voldoende vrijwilligers. Tweederde van de verenigingen (68%) geeft aan vrijwilligers te zoeken voor bepaalde functies/werkzaamheden. De meeste verenigingen zoeken vrijwilligers voor een bestuursfunctie of voor training/begeleiding/lesgeven (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Functies, werkzaamheden waar vrijwilligers voor worden gezocht

¹¹ Het percentage verenigingen dat een vrijwilligerstekort aangeeft wijkt af van de voorgaande jaren. Dit kan komen doordat de vraag naar het beschikken over voldoende vrijwilligers in 2007 op een andere manier is gesteld. Aan de hand van de volgende metingen zal moeten blijken of er inderdaad sprake is van een trendbreuk of dat de verschillen kunnen worden toegeschreven aan de verandering in de vraagstelling.

In de categorie overig worden met name vrijwilligers gezocht voor sponsoring, geldwervingsacties en het beheer/opzetten van de website.

De verenigingen die vrijwilligers zoeken, zoeken vrijwilligers voor gemiddeld drie functies. Van alle verenigingen die over een eigen accommodatie beschikken, zoekt 42 procent (ook) naar vrijwilligers voor het beheer, onderhoud en schoonmaak van die accommodatie. Van alle verenigingen met een eigen kantine zoekt maar liefst 66 procent naar vrijwilligers voor bar-/kantinediensten.

Vrijwilligerswerk

In bijna alle verenigingen (95%) doen de vrijwilligers het werk met veel plezier volgens de bestuurders. Een redelijke verdeling van de taken over de verschillende leden is lang niet overal aan de orde. In de helft van de verenigingen is die goed geregeld. Met name in de kleine en middelgrote verenigingen is de vertegenwoordiging van leden met verschillende leeftijden en achtergronden in commissies en besturen minder. De afstemming tussen bestuur, commissies en ander kader is over het algemeen voldoende (85%).

4.2 Vergoedingen kader

Een deel van de verenigingen verstrekt ook vergoedingen en/of salarissen aan medewerkers. De helft van de verenigingen (50%) draait volledig op vrijwilligers die geen enkele vergoeding ontvangen. De andere helft van de verenigingen komt haar medewerkers op de een of andere wijze financieel tegemoet (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Financiële vergoedingen kader

	Totaal	Grootte			Soort sport			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team	Eigen	Geen
% verenigingen met vergoedingen	50	28	54	75	44	45	63	53	47

Leeswijzer: 50% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 75% van de grote verenigingen hanteert één of meer financiële vergoedingen voor kaderleden.

De grotere verenigingen en de teamsportverenigingen werken vaker met vergoedingen voor kader dan andere verenigingen. Verenigingen met een eigen accommodatie werken niet vaker met vergoedingen dan verenigingen zonder eigen accommodatie.

Ook is er een verband tussen het werken met vergoedingen en het beschikken over voldoende vrijwilligers en het op zoek zijn naar vrijwilligers. De verenigingen met onvoldoende vrijwilligers en die op zoek zijn naar vrijwilligers werken vaker met financiële vergoedingen dan de verenigingen die over voldoende vrijwilligers beschikken. Van de verenigingen met een vrijwilligerstekort werkt 61 procent met vergoedingen, bij verenigingen zonder vrijwilligerstekort is dat 31 procent.

De vergoedingen die worden gehanteerd zijn de belastingvrije vrijwilligersvergoeding (40% van alle verenigingen), salarissen (22%) en een vergoeding van werkelijk gemaakte kosten (voor bijvoorbeeld kleding, schoeisel en gereden kilometers (16%)). Vaak maken verenigingen

gebruik van één soort financiële vergoeding. Ruim de helft (58%) van de verenigingen die financiële vergoedingen hanteren, gebruikt één vorm van vergoeding. Dertien procent van de betalende verenigingen hanteert alle drie de genoemde vergoedingsvormen.

Waar worden de vergoedingen voor betaald? Er worden verschillende taken binnen een vereniging vergoed. Een overzicht van het type vergoeding en voor welke taken die uitgegeven wordt staat in tabel 4.3.

Tabel 4.3 Vergoedingen en taken (percentage verenigingen)

	Belastingvrije vrijwilligers- vergoeding	Vergoeding werkelijke onkosten	Salaris
Sporttechnische taken	74	46	90
Onderhoud, schoonmaak, toezicht	28	15	11
Bestuurlijk, management, organisatorische taken	18	51	3
Kantine	14	6	9
Beheer accommodatie	11	6	8
Andere taken	10	14	5
Administratieve taken	9	27	5

Leeswijzer: 74% van de verenigingen met een belastingvrije vrijwilligersvergoeding geeft die voor sporttechnische taken.

Sporttechnische taken zijn de taken die het meest in aanmerking komen voor een vergoeding. Zowel bij salaris en bij de vrijwilligersvergoeding komt deze taak op de eerste plaats. Een salaris wordt vrijwel altijd voor sporttechnische taken betaald en een enkele keer voor onderhoud/toezicht, kantine en accommodatiebeheer. Een vergoeding van werkelijke kosten is voornamelijk bestemd voor bestuurlijke, organisatorische taken, sporttechnische taken en administratieve taken. Een belastingvrije vrijwilligersvergoeding wordt voor vele typen taken gegeven maar hoofdzakelijk voor sporttechnische taken en onderhoud/toezicht.

Tabel 4.4 Inzetten professionele krachten

	Totaal	Grootte			Soort sport			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team	Eigen	Geen
% verenigingen dat taken uitbestedt	11	2	10	24	7	12	16	17	6
% ver. dat meer betaalde krachten wil aanstellen	5	2	1	13	5	2	7	7	3

Leeswijzer: 50% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 75% van de grote verenigingen hanteert één of meer financiële vergoedingen voor kaderleden.

Een op de tien verenigingen (11%) besteedt taken uit aan een bedrijf of organisatie (tabel 4.4). Dit zijn vaak de (middel)grote verenigingen, de teamsportvereniging en de verenigingen met een eigen accommodatie. De taken die uitbesteed worden zijn voornamelijk administratieve

taken (bijv. salarisadministratie) en onderhoud/schoonmaak/toezicht. Eén op de honderd verenigingen heeft een verenigingsmanager in dienst.

De meeste verenigingen (81%) zijn niet van plan om het komende seizoen meer betaalde krachten in te gaan zetten. Zij zijn het oneens met de uitspraak “we willen het komende seizoen meer betaalde krachten aanstellen”. De grote verenigingen, de teamsportverenigingen, de verenigingen met betaalde krachten en de verenigingen met een eigen accommodatie zijn iets minder stellig daarin dan de andere verenigingen. Ze kiezen vaker het midden en zijn het iets vaker eens met de uitspraak. Vijf procent van de verenigingen is het eens met de uitspraak en wil meer betaalde krachten aanstellen.

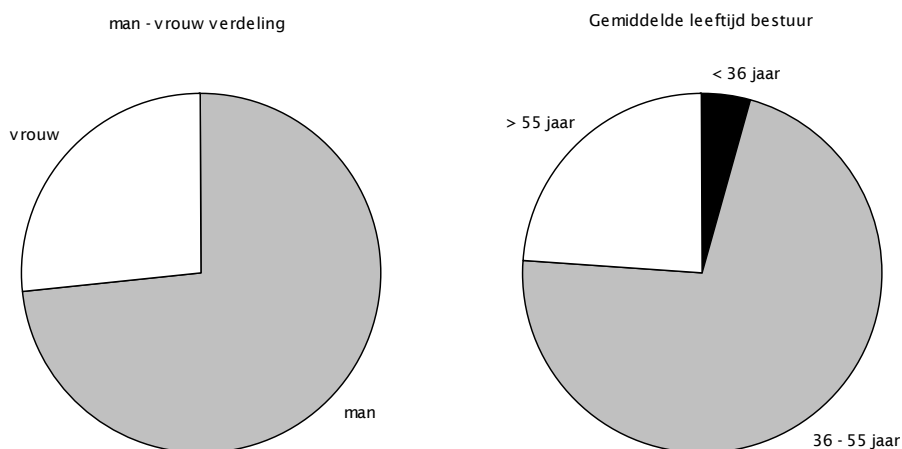
In de resterende paragrafen gaan we in op twee specifieke typen kaderfunctionarissen, namelijk bestuurders en trainers.

4.3 Samenstelling bestuur

Bijna tweederde van alle verenigingen (64%) heeft een bestuur met vijf, zes of zeven leden. Het gemiddelde verenigingsbestuur telt zes leden, maar omdat vaak statutair is bepaald dat er een oneven aantal bestuursleden moet zijn, komt het vaker voor dat verenigingsbesturen vijf of zeven leden tellen.

Driekwart van de bestuursleden van verenigingen is van het mannelijk geslacht. Het gemiddelde bestuur telt 4,4 mannen en 1,6 vrouwen (figuur 4.2). In vergelijking met het aandeel vrouwelijke verenigingsleden (37%) is er sprake van ondervertegenwoordiging van vrouwen in het bestuur van de verenigingen.

Figuur 4.2 Samenstelling bestuur

Drie van de tien verenigingen (29%) heeft geen enkele vrouw in het verenigingsbestuur (tabel 4.5). Dit zijn voornamelijk kleine verenigingen. Het zijn met name de middelgrote verenigingen die beschikken over een groot aandeel vrouwen in het bestuur. Slechts drie procent van de verenigingen heeft een bestuur dat volledig uit vrouwen bestaat.

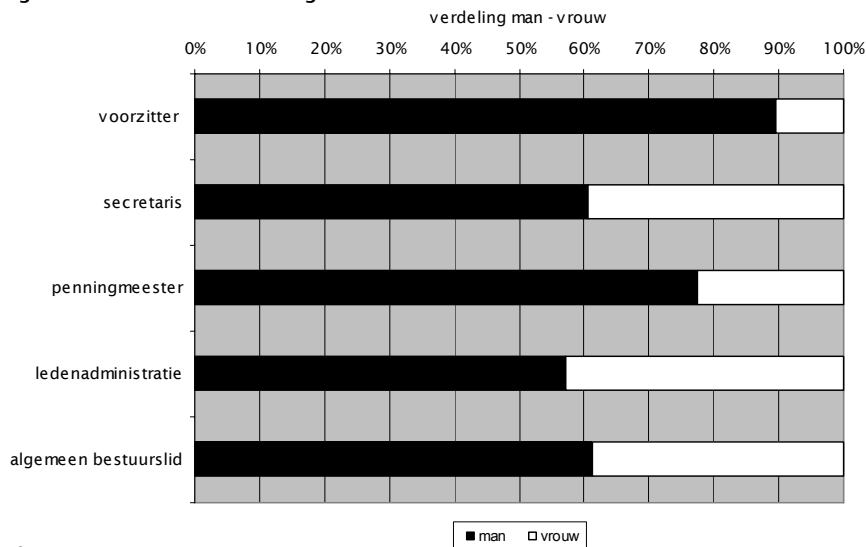
Tabel 4.5 Bestuurssamenstelling

	Totaal	Grootte			Soort sport		
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team
Gem. aandeel vrouwen in het bestuur	27	27	32	24	28	26	25
% verenigingen zonder vrouwen in het bestuur	29	37	19	27	28	27	32
% verenigingen ≥ 40% vrouwen in het bestuur	32	32	41	26	33	32	30
Gem. leeftijd in het bestuur	49	52	47	49	51	49	48

Leeswijzer: het gemiddeld aandeel vrouwen in het bestuur is 27%, het aandeel vrouwen in kleine verenigingen is 27% en 29% van alle verenigingen heeft geen vrouwen in het bestuur.

Aangezien er in het gemiddelde verenigingsbestuur bijna drie keer zoveel mannen dan vrouwen zitten is het niet verwonderlijk dat in alle bestuursfuncties meer mannen dan vrouwen vertegenwoordigd zijn. Uit de verdeling van mannen en vrouwen over de verschillende bestuursfuncties blijkt dat mannen onevenredig vaak de voorzittershamer hanteren en dat de bestuurlijke portefeuilles op het vlak van financiën, technische zaken/technisch leider en public relations en sponsoring ook vaker aan mannen zijn voorbehouden. Van alle voorzitters is 89% van het mannelijk geslacht. Bij de penningmeesters is dit 77% (figuur 4.3). Een aantal functies kent een wat evenwichtigere verdeling tussen mannen en vrouwen: secretaris, bestuurslid ledenadministratie en de functie van algemeen bestuurslid.

Figuur 4.3 Man-vrouw verdeling bestuursfuncties

De top 3 van bestuursfuncties voor de mannen bestaat uit voorzitter, penningmeester en secretaris. In de top 3 van bestuursfuncties bij de vrouwen staat de functie van secretaris bovenaan gevolgd door de functie van penningmeester en algemeen bestuurslid.

Bijna driekwart van alle verenigingen (72%) heeft een bestuur van middelbare leeftijd (36 tot en met 55 jaar). Bij vijf procent van de verenigingsbesturen is sprake een relatief jong bestuur met een gemiddelde leeftijd jonger dan 36 jaar (figuur 4.2). De gemiddelde verenigingsbestuurder ruim 49 jaar oud. Het jongste bestuurslid (secretaris) is 17 en het oudste 85 jaar (algemeen bestuurslid).

Drie procent van alle bestuursleden heeft een allochtone achtergrond. Van alle verenigingen heeft 7% een of meer bestuursleden met een allochtone achtergrond. 2% van de verenigingen heeft een bestuur dat volledig uit bestuursleden met een allochtone achtergrond bestaat. Verenigingen met allochtone bestuursleden zijn met name te vinden in de grote gemeenten (>250.000). Daar heeft 24% van de verenigingen een of meer allochtone bestuurders. In de kleine gemeenten (<20.000 inwoners) heeft 4% van de verenigingen een bestuurslid met allochtone achtergrond.

4.4 Trainers

In driekwart van de verenigingen (76%) waren het afgelopen jaar (seizoen) trainers actief (tabel 4.6).

Tabel 4.6 Trainers in vereniging

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met trainers	75	54	88	92	80	69	84	66
% ver. met voldoende trainers	67	65	70	68	68	68	69	65

Leeswijzer: 75% van alle verenigingen en bijvoorbeeld van de kleine verenigingen beschikt over trainers.

Het zijn met name de (middel)grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie waar trainers actief zijn.

De verenigingen waar het afgelopen jaar trainers actief waren, beschikten gemiddeld over ruim negen trainers per vereniging. Hoe groter de vereniging is, des te meer trainers er zijn. Ook teamsportverenigingen en buitensportverenigingen hebben vaak meer trainers rondlopen. Van alle verenigingstrainers is vijf procent ook als vakleerkracht werkzaam op een school. Tweederde van alle verenigingen (68%) geeft aan dat zij over voldoende trainers beschikt (tabel 4.6).

Van alle verenigingen heeft 7% concrete belangstelling voor een duale aanstelling (een persoon met een combinatiefunctie voor sport en onderwijs). Het merendeel (85%) van deze verenigingen volgt de ontwikkelingen op de voet. Een kleine groep verenigingen heeft concrete plannen voor een duale aanstelling. 70% van de verenigingen geeft aan dat een duale aanstelling niet van toepassing is voor hun vereniging.

4.5 Samenvatting

Het kader vormt een cruciale factor in het functioneren van sportverenigingen. Het sportverenigingsleven kenmerkt zich door de vele vrijwilligers die er actief zijn. Gemiddeld beschikken de verenigingen over 38 vrijwilligers. Gemiddeld is per vijf leden één vrijwilliger actief. Bij kleine verenigingen is dit percentage hoger dan bij de (middel)grote verenigingen.

Eenvijfde van de verenigingen kampt met een vrijwilligerstekort. De belangrijkste functies waar vrijwilligers voor worden gezocht zijn die voor bestuurs- en trainersfuncties. Naar mening van het bestuur doen de meeste vrijwilligers het werk met veel plezier, maar zijn in commissies en besturen de leden met verschillende leeftijden en achtergronden niet altijd evenredig vertegenwoordigd. Met name bij kleine en middelgrote verenigingen laat de vertegenwoordiging van de leden in besturen en commissies te wensen over. De onevenredige vertegenwoordiging blijkt ook uit de samenstelling van de besturen van de verenigingen. Het gemiddelde verenigingsbestuur bestaat uit 4,4 mannen en 1,6 vrouwen, en is van middelbare leeftijd (gemiddeld 49 jaar).

Naast onbetaald kader is er ook betaald kader actief in de vereniging. De helft van de verenigingen komt kaderleden op een of andere wijze financieel tegemoet. Met name de grote verenigingen en de teamsportverenigingen hanteren vaker vergoedingen. De meest gehanteerde vergoeding is de belastingvrije vrijwilligersvergoeding, gevolgd door salaris en vergoeding van werkelijk gemaakte kosten. Sporttechnische taken komen het meest in aanmerking voor een vergoeding. Een salaris wordt vrijwel altijd voor sporttechnische taken betaald. Eén op de tien verenigingen besteedt taken uit. Dit zijn vooral administratieve taken. Viervijfde van de verenigingen is niet van plan om het komende jaar meer betaalde krachten in te gaan zetten. Van alle verenigingen geeft tweederde aan dat zij over voldoende trainers beschikt. Van alle verenigingen heeft 7% concrete belangstelling voor een duale aanstelling.

5. Financiën

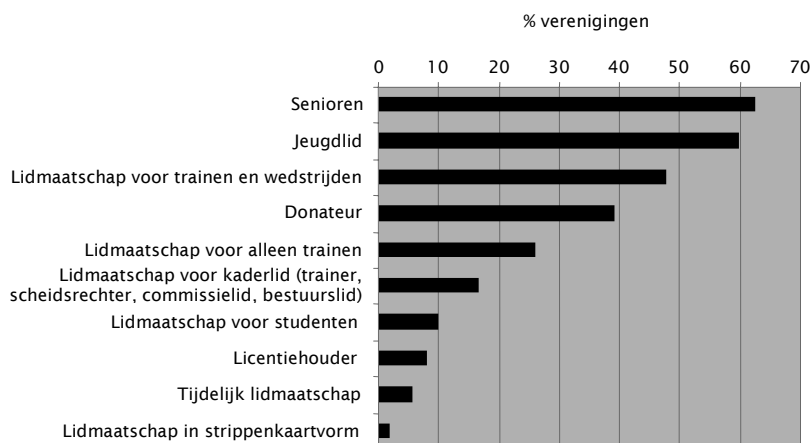
Personeel oftewel kader is van belang om een vereniging te laten functioneren, maar ook financiële middelen kunnen niet ontbreken. Hoe minimaal ook, bij het sporten in verenigingen worden kosten gemaakt die zullen moeten worden betaald. Het is ook één van de zaken waar een deel van de verenigingen zich zorgen over maakt.

In dit hoofdstuk worden de financiën van de verenigingen nader in beeld gebracht. Er wordt gekeken naar de contributie van de leden, de lidmaatschapsvormen en de inkomsten en uitgaven.

5.1 Lidmaatschapsvormen en contributies

Driekwart van de verenigingen (76%) hanteert verschillende soorten lidmaatschappen waar ook een andere contributie voor wordt gerekend. De meeste verenigingen maken daarbij onderscheid naar leeftijd en naar vorm van activiteit (competitiedeelname, donateur) in de vereniging (figuur 5.1).

Figuur 5.1 Soorten lidmaatschappen

De verenigingen kennen gemiddeld drie verschillende soorten lidmaatschap. De grote verenigingen, de teamsportverenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen die beschikken over een eigen accommodatie onderscheiden meer vormen van lidmaatschap dan de andere verenigingen.

Hoewel lang niet alle verenigingen de contributiebijdragen op dezelfde wijze differentiëren, kunnen de (op hele euro's afgeronde) bedragen in tabel 5.1 worden beschouwd als de gemiddelde verenigingscontributies voor een heel jaar.

Tabel 5.1 Gemiddelde jaarcontributie (in euro's)

Gem. contributie	Totaal	Grootte			Soort sport			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team	Eigen	Geen
≤11 jaar	€75	€64	€78	€81	€80	€72	€72	€72	€79
12 t/m 17 jaar	€83	€68	€82	€96	€78	€80	€93	€82	€84
18 t/m 65 jaar	€111	€86	€110	€141	€109	€109	€117	€122	€100
> 65 jaar	€98	€81	€98	€119	€104	€102	€82	€102	€94
Gem. contributie overall	€91	€77	€92	€108	€91	€92	€90	€94	€88

Leeswijzer: de gemiddelde contributie voor leden van 11 jaar en jonger bedraagt 72 euro, bij kleine verenigingen is dat bedrag 53 euro.

Bij kleine verenigingen betalen leden minder contributie dan bij (middel)grote verenigingen. Dit geldt voor alle leeftijdscategorieën. Grote verenigingen zijn vaak verenigingen die buitensport aanbieden en over een eigen accommodatie beschikken. Bij die verenigingen, die buitensport bieden en de verenigingen die over een eigen accommodatie beschikken, betalen de volwassen leden (18 t/m 65 jaar) meer contributie dan de binnensportverenigingen en de verenigingen zonder accommodatie.

Sporters van 18 jaar en ouder betalen bij de meeste verenigingen (78%) hetzelfde, ongeacht de leeftijd. Bijna een kwart van de verenigingen maakt een onderscheid voor senioren van 18 t/m 65 jaar en senioren ouder dan 65 jaar. De gemiddelde contributie voor de categorie 65-plussers bedraagt bij deze verenigingen 69 euro, terwijl die voor senioren van 18 t/m 65 jaar bij dezelfde verenigingen op 129 euro uitkomt.

Er bestaat een flinke spreiding in de hoogte van contributies. De hoogst genoemde contributies voor jeugdleden bedragen 620 euro. In de seniorencategorie bedraagt de maximale contributie 880 euro. De minimale contributie in alle leeftijdscategorieën bedraagt ruim 1 euro. De gemiddelde contributie (berekend op basis van de contributie voor verschillende leeftijds-categorieën) bedraagt 91 euro.

Tweevijfde van de verenigingen (41%) heeft het afgelopen jaar (seizoen) de contributie verhoogd.

5.2 Financiële positie

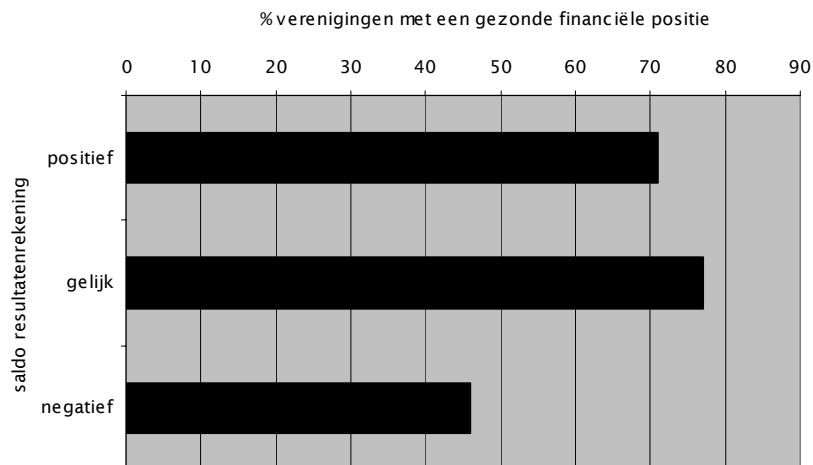
Aan de verenigingen is gevraagd om hun eigen financiële positie te beschrijven. Bijna tweederde van de verenigingen (65%) beschouwt de eigen financiële positie als gezond of zeer gezond (tabel 5.2). Een kleine minderheid van de verenigingen (6%) beschrijft de situatie als 'minder gezond' of 'zorgwekkend'. De overige verenigingen (29%) werken vanuit een redelijke financiële positie. De semi-individuele sporten zijn wat minder optimistisch dan de andere sporten.

Tabel 5.2 Financiële positie van de vereniging

	Totaal	Grootte			Soort sport			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Individueel	Semi-individueel	Team	Eigen	Geen
% ver. met gezonde financiële positie	65	62	65	69	64	59	69	67	63
% ver. met een positief saldo	65	67	58	65	69	56	67	67	63

Leeswijzer: 65% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 62% van de kleine verenigingen beschrijft de financiële positie als gezond

Objectief gezien is de financiële situatie voor veel verenigingen wellicht toch minder gunstig dan uit de door hen zelf gegeven kwalificaties kan worden afgeleid. Een minder rooskleurig beeld rijst namelijk op uit de resultatenrekeningen. Want hoewel ook daar 65% van de verenigingen een positief saldo heeft blijkt dat 28 procent van alle clubs een negatief saldo heeft op de resultatenrekening. Toch ervaren de verenigingen dit vaak niet als problematisch. Er is ook lang niet altijd sprake van een groot negatief saldo. Dat wil zeggen dat, gerelateerd aan de totale inkomsten, het vaak om een laag percentage (0,5 tot 10%) gaat. Van de verenigingen die het afgelopen jaar met een verlies hebben afgesloten omschrijft 46 procent de financiële situatie als gezond (figuur 5.2).

Figuur 5.2 Vergelijking eigen oordeel financiële situatie en het saldo

Inkomsten en uitgaven

Welke bedragen gaan er om in de verschillende verenigingen? In de volgende tabel worden de gemiddelde inkomsten en uitgaven van de verenigingen weergegeven. Daarbij is onderscheid gemaakt naar grootte van de verenigingen en het beschikken over een eigen accommodatie (tabel 5.3).

Tabel 5.3 Gemiddelde inkomsten en uitgaven (in euro's)

	Totaal	Grootte			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Eigen	Geen
Gemiddelde Inkomsten in euro's	44.790	6.283	25.523	113.389	74.733	19.822
Gemiddelde Uitgaven in euro's	42.101	5.635	24.150	108.701	69.465	19.282

Leeswijzer: De gemiddelde inkomsten van alle verenigingen bedragen 44.790 euro en bijvoorbeeld een kleine vereniging heeft gemiddeld 6.283 euro inkomsten.

De bedragen die in totaal omgaan in verenigingen lopen sterk uiteen van een paar duizend euro tot meer dan een miljoen euro aan inkomsten en uitgaven. Met name in grote verenigingen en in verenigingen met een accommodatie gaat meer geld om dan in kleine verenigingen en verenigingen zonder eigen accommodatie.

De bijdragen van de leden en donateurs zijn de grootste bron van inkomsten. Gemiddeld wordt bijna drievijfde van de inkomsten (58%) van een vereniging gegenereerd door contributie en de bijdragen van donateurs (tabel 5.4). De inkomsten in de categorie overig vormen samen nog een aardige bijdrage voor de verenigingen. Bij het onderwerp advies en ondersteuning (paragraaf 1.3) gaven de meeste verenigingen aan dat zij professionele ondersteuning wensen bij het werven van sponsors en adverteerders. Gezien het geringe aandeel van deze bron van inkomsten en de relatief grote afhankelijkheid van de bijdragen van leden lijkt dit een hele reële wens.

Tabel 5.4 Verdeling inkomsten en uitgaven (in percentages)

Procentuele verdeling	Totaal	Grootte			Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Eigen	Geen
Inkomsten						
Leden/donateurs	58	58	56	59	55	69
Kantine	13	7	11	15	16	4
Sponsoring/reclame	9	10	9	8	10	5
Subsidie	5	7	9	4	3	10
Overig ¹	15	18	15	14	16	12
	100	100	100	100	100	100
Uitgaven						
Accommodatie	34	38	38	34	32	40
Personeel	19	9	15	19	18	22
Organisatie	14	12	16	14	15	11
Bondsafdrachten	9	15	11	8	8	12
Overig ²	24	26	20	25	27	15
	100	100	100	100	100	100

Leeswijzer: het aandeel inkomsten van leden en donateurs bedraagt in totaal gemiddeld 58%, en bij bijvoorbeeld kleine verenigingen 55%.

¹ Overige inkomsten: financiële acties, entreegelden, rente en diversen.

² Overige uitgaven: voorziening, afschrijvingen, rente en diversen

In de trendrapportage (Van Kalmthout, Lucassen & Janssens, 2006) werd gesproken over enige veranderingen in het aandeel van verschillende inkomstenbronnen (bijdragen leden/donateurs,

subsidie en kantine). Er was nog geen sprake van een trend maar wel een aanwijzing daarvoor. Ook op basis van de gegevens uit 2007 kan er geen sprake zijn van een trend. Het aandeel van subsidie-inkomsten (dat aan het dalen was) consolideert zich op het niveau van 2006. In 2007 is die zelfs iets gestegen. Dit geldt ook voor de bijdragen van leden en donateurs. Daar was sprake van een lichte daling van inkomsten. Op langere termijn zal moeten blijken of deze lijn zich doorzet en of kan worden gesproken van een trend.

De accommodatie (huur, onderhoud, schoonmaak, gas, energie en lokale belastingen/heffingen) vormt de grootste kostenpost. Eenderde van de totale kosten wordt gemaakt voor de accommodatie. Ook personeel (salaris en opleiding) en organisatie zijn belangrijke uitgaven voor een vereniging. De categorie overige kosten bepaalt samen met personeelskosten een aardig deel van de uitgaven van een vereniging. Ook voor de uitgaven geldt dat op de langere termijn zal moeten blijken of er duidelijkere aanwijzingen zijn voor verandering van het aandeel in de resultatenrekening. De uitgaven voor kader blijven op het niveau van 2005 en 2006, kosten voor afschrijvingen, rente en voorziening zijn wel enigszins gestegen. Dit komt overeen met de zeer lichte stijging die in de trendrapportage werd beschreven.

5.3 Samenvatting

Driekwart van de verenigingen (76%) hanteert verschillende soorten lidmaatschap waar ook een andere contributie voor wordt gerekend. De lidmaatschapsvormen zijn vaak ingedeeld naar leeftijd en al dan niet deelneming aan competitie. Over het algemeen betalen jeugdleden tot 18 jaar minder (gemiddeld 79 euro) dan seniorleden van 18 jaar en ouder (gemiddeld 105 euro). Ook betalen leden van 18 jaar en ouder meer contributie bij verenigingen met een eigen accommodatie.

De verenigingen zijn positief gestemd over de eigen financiële positie. Van de verenigingen beschouwt 65 procent de eigen financiële positie als (zeer) gezond en 29 procent spreekt van een redelijk gezonde financiële positie. Ook als verenigingen het jaar zijn geëindigd met een negatief saldo wordt door 46 procent van deze verenigingen gesproken van een gezonde financiële situatie.

De bedragen die omgaan in verenigingen lopen sterk uiteen van een paar duizend euro tot meer dan een miljoen euro aan inkomsten. De gemiddelde inkomsten bij de verenigingen bedragen bijna 45.000 euro. Een kleine vereniging heeft gemiddeld 6.300 euro aan inkomsten en een grote vereniging 113.500 euro.

Bijdragen van leden en donateurs zijn de belangrijkste bron van inkomsten. Gemiddeld 58 procent van de inkomsten komt van leden en donateurs. De belangrijkste uitgaven zijn de accommodatiekosten. Het aandeel van de verschillende bronnen van inkomsten en uitgaven is niet wezenlijk veranderd ten opzichte van 2006.

6. Accommodatie en zorgvoorzieningen

Sportbeoefening in verenigingsverband vindt over het algemeen plaats op terreinen of accommodaties die specifiek voor sport zijn gebouwd en aangelegd. In dit hoofdstuk wordt beschreven welk deel van de verenigingen beschikt over een eigen accommodatie en/of kantine en welke knelpunten worden ervaren.

6.1 Sportaccommodatie en kantine

Meer dan de helft van alle clubs heeft de beschikking over een eigen accommodatie/ sportcomplex en/of kantine (tabel 6.1).

De term 'eigen' is ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer de voorzieningen waarvan de vereniging gebruik maakt niet in eigendom zijn bij de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer en onderhoud, is er sprake van een eigen sportaccommodatie of -complex of kantine. Ook wanneer een vereniging haar voorzieningen deelt met één (of meer) andere vereniging(en) is er sprake van een eigen voorziening.

Tabel 6.1 Accommodatie en/of kantine bezit

	Totaal	Grootte			Aard van de sport	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport
% verenigingen met Sportaccommodatie en/of kantine	54	38	49	78	79	23

Leeswijzer: 54% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 38% van de kleine verenigingen beschikt over een eigen sportaccommodatie en/of kantine.

De buitensportverenigingen beschikken vaker over een eigen sportaccommodatie en/of kantine dan de binnensportverenigingen. Daarnaast beschikken ook de grote verenigingen vaker over eigen voorzieningen. Buitensportverenigingen zijn vaak de grote verenigingen.

Een klein aantal verenigingen beschikt alleen over een eigen kantine (5%) of een eigen sportaccommodatie (10%). Van alle clubs met een eigen sportaccommodatie of -complex beschikt de meerderheid (81%) tevens over een kantine. Een klein deel van de verenigingen die een eigen kantine hebben (5%), is ertoe overgegaan deze te verpachten.

Verenigingen met een accommodatie en een kantine komen relatief vaker voor in grotere gemeenten (>50.000 inwoners). In kleinere gemeenten beschikken verenigingen vaker alleen over een sportaccommodatie.

Accommodatiezaken

Uit de knelpunten die verenigingen ervaren (paragraaf 2.2) blijkt dat ongeveer éénvijfde van de verenigingen een probleem ervaart met de accommodatie. Dat sluit goed aan bij de reacties op enkele stellingen die in tabel 6.2 worden gepresenteerd.

Tweederde van de verenigingen is over het algemeen tevreden met de eigen accommodatie. Ze kunnen nog jaren vooruit met hun accommodatie, de accommodatie is in goede staat en accommodatiezaken als financiering, onderhoud, exploitatie e.d. verlopen naar wens.

Tabel 6.2 Accommodatiezaken

	Totaal	Grootte		
		Klein	Middel	Groot
Met (het aantal beschikbare uren in) de huidige accommodatie op de huidige locatie kunnen we nog jaren vooruit.	62	75	59	48
De accommodatie (veld/zaal/zwembad/clubhuis/ kleedkamers enz.) is in goede staat.	67	72	65	62
Zaken als financiering, huur, onderhoud, beheer, exploitatie en privatisering van de accommodatie en/of het clubhuis verlopen naar wens en zijn helder.	68	73	62	66

Leeswijzer: 69% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 79% van de kleine verenigingen kan nog jaren vooruit met de huidige accommodatie op de huidige locatie.

De kleine verenigingen hebben vaker het idee dat ze met de (mogelijkheden in) huidige accommodatie nog jaren vooruit kunnen. Ook voor de andere twee stellingen verlopen de zaken bij kleine verenigingen iets vaker naar wens dan bij de (middel)grote verenigingen. De verenigingen met een eigen accommodatie (72%) vinden vaker dat zaken als financiering, huur, onderhoud, beheer en exploitatie naar wens verlopen en helder zijn dan verenigingen zonder eigen accommodatie (64%). Ook verenigingen in kleinere gemeenten (<20.000) zijn het hier vaker mee eens (72%) dan verenigingen in grote gemeenten (>250.000 inwoners) (48%).

6.2 Sport en gezondheid

De meeste verenigingen (80%) hebben voorzieningen getroffen voor gezond sporten in de vereniging (tabel 6.3).

Tabel 6.3 Aanwezigheid zorgvoorzieningen

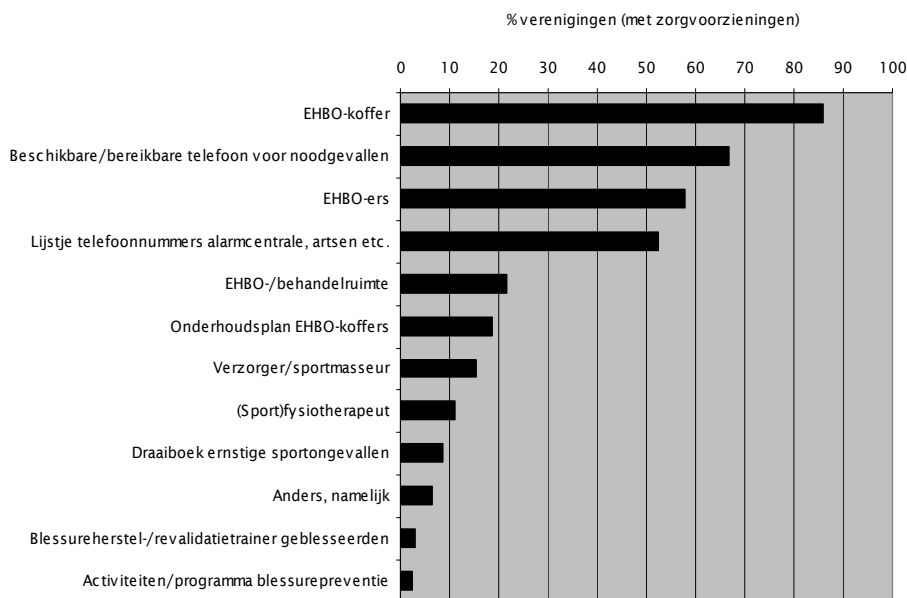
	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met zorgvoorzieningen	80	67	85	94	91	66	93	67

Leeswijzer: 80% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 67% van de kleine verenigingen beschikt over zorgvoorzieningen.

Het zijn vooral de middelgrote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie die over zorgvoorzieningen beschikken. De verenigingen die aangeven dat ze geen zorgvoorzieningen hebben of dat zorgvoorzieningen voor hun vereniging niet van toepassing zijn, zijn vaker kleine verenigingen, binnensportverenigingen en verenigingen die niet beschikken over een eigen accommodatie. Hierbij moet worden bedacht dat niet elke vorm van sport gepaard gaat met (veel) fysieke inspanning en dat sportmedische aspecten dus ook niet voor alle verenigingen even belangrijk zijn. De soort sport (team, (semi-) individueel) of de mate waarin sporters prestatiegericht zijn of deelnemen aan de formele competitie hebben geen relatie met de aanwezigheid van zorgvoorzieningen in een verenigingen.

De verenigingen die over zorgvoorzieningen beschikken, hebben gemiddeld ruim drie voorzieningen. De belangrijkste zorgvoorzieningen in een verenigingen zijn de EHBO-koffer, een lijst met belangrijke, medische telefoonnummers en EHBO-ers (figuur 6.1).

Figuur 6.1 Zorgvoorzieningen

Andere zorgvoorzieningen die verenigingen vaak ter beschikking hebben zijn: defibrillator, zuurstofkoffer en BHV-ers. Ook geeft een aantal verenigingen aan dat de voorzieningen via de accommodatie(beheerder) aanwezig zijn.

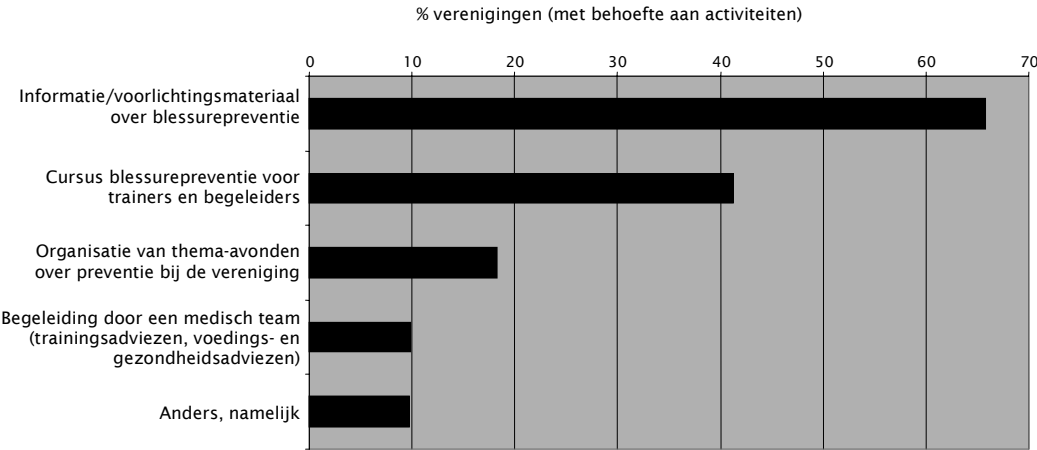
Er zijn zeer weinig verenigingen (0,7% van alle verenigingen) die activiteiten ondernemen in het kader van blessurepreventie. Eenzelfde deel van de verenigingen beschikt over een blessureherstel-/revalidatietrainer voor geblesseerden.

Deze percentages zullen de komende jaren wel gaan veranderen. Een kwart van de verenigingen geeft namelijk aan dat zij behoefte heeft aan activiteiten op het gebied van blessurepreventie.

Het zijn met name de (middel)grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de teamsportverenigingen die meer behoefte hebben aan activiteiten op het gebied van blessurepreventie dan de andere verenigingen. Ook verenigingen met relatief meer prestatiesporters en deelnemers aan de formele competitie hebben hieraan behoefte. Het zijn ook met name de verenigingen die aangesloten zijn bij de grote bonden.

De meeste verenigingen hebben behoefte aan informatie/voorlichtingsmateriaal over blessurepreventie (figuur 6.2)

Figuur 6.2 Behoefte aan activiteiten blessurepreventie

Van alle verenigingen heeft 29% huisregels op schrift gesteld met betrekking tot een gezonde leefstijl (tabel 6.4).

Tabel 6.4 Aanwezigheid huisregels gezonde leefstijl

	Totaal	Grootte			Aard van de sport		Accommodatie bezit	
		Klein	Middel	Groot	Buitensport	Binnensport	Eigen	Geen
% ver. met huisregels op papier	29	21	26	41	37	19	42	16

Leeswijzer: 29% van alle verenigingen en bijvoorbeeld 21% van de kleine verenigingen heeft huisregels op papier gesteld.

Het zijn met name de grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen met een eigen accommodatie die huisregels opgesteld hebben. De verenigingen met een kantine beschikken over het algemeen ook vaker over huisregels dan de verenigingen zonder kantine. De meeste huisregels handelen over roken (83%) gevolgd door alcohol (63%), waarden en normen (omgangsvormen) (46%), hygiëne (25%) en drugsgebruik (14%). Doping en gezonde voedingen zijn de onderwerpen die het minst genoemd worden bij de huisregels.

6.3 Samenvatting

Meer dan de helft van de verenigingen (54%) heeft zelf het beheer over de sportaccommodatie en/of kantine waarvan de vereniging gebruik maakt. De meeste verenigingen (81%) met een eigen accommodatie/sportcomplex beschikken over een eigen kantine. De kantine vervult niet alleen een belangrijke functie als ontmoetingsruimte voor de leden, maar is ook een belangrijke bron van inkomsten voor veel verenigingen. Tweederde van de verenigingen is over het algemeen tevreden met de accommodatie. Ze kunnen nog jaren vooruit met hun accommodatie, de accommodatie is in goede staat en

accommodatiezaken als financiering, onderhoud, exploitatie e.d. verlopen naar wens. Bij eenderde van de verenigingen is de staat van onderhoud of de exploitatie van de accommodatie niet helemaal op orde.

De meeste verenigingen (80%) hebben voorzieningen getroffen op het gebied van sport en gezondheid. De belangrijkste zorgvoorziening is de EHBO-koffer. Niet voor elke vereniging zijn sportmedische aspecten even belangrijk. Niet elke vorm van sport gaat gepaard met (veel) fysieke inspanning.

Een zeer beperkt gedeelte van de verenigingen (0,7%) onderneemt activiteiten in het kader van blessurepreventie. Dit percentage zullen de komende jaren vermoedelijk gaan veranderen want een kwart van de verenigingen geeft aan dat zij behoefte heeft aan activiteiten voor blessurepreventie. Drie op de tien verenigingen heeft huisregels met betrekking tot een gezonde leefstijl op papier staan.

IV Slotbeschouwing: naar een sportvereniging als sportieve onderneming?

De stand van zaken in 2007 in het licht van de trends van voorafgaande jaren

In 2006 zijn de ontwikkelingen over het tijdvak na 2000 nader geanalyseerd en weergegeven in een trendrapport (Van Kalmthout et al. 2006). Daarbij bleek dat de situatie bij sportverenigingen op veel punten tamelijk constant is gebleven tussen 2000 en 2005 (zie tabel IV.1). Op enkele punten tekenden zich geleidelijke veranderingen af en op sommige was een forse verschuiving zichtbaar, zoals in het gebruik van de moderne communicatiemiddelen bij verenigingen.

Tabel IV.1 Ontwikkelingen bij verenigingen o.b.v. trendanalyse 2000-2005

Constanten	Trends
Beleidsprioriteiten	Minder knelpunten Meer planvorming
Werkwijze bestuur	Snelle introductie ICT
Omvang en aard externe samenwerking	
Ledenopbouw als geheel	Geleidelijke groei ledenbestand (3% per jaar)
Jeugd als belangrijkste doelgroep	Lichte toename ouderen en alloctonen
Bestuurssamenstelling	Langzame vergrijzing bestuur
Samenstelling kader	Kaderprobleem minder drukkend; toename vrijwilligers
Vorm vergoeding kader	Meer personen vrijwilligersvergoeding en salaris
Financiële huishouding	
	Meer aandacht voor gezondheid & hygiëne

Het beeld bij de verenigingen van het vernieuwde omvangrijker verenigingspanel komt in veel opzichten overeen met dat van het kleinere panel dat in de voorafgaande jaren werd benaderd. Dat is een geruststellende gedachte. De uitbreiding van het panel heeft geen grote trendbreuken tot gevolg gehad.

Tegen deze achtergrond van continuïteit tekenen zich meer of minder pregnant de volgende verschuivingen af:

- Bij de verenigingen is een ontwikkeling zichtbaar naar meer eigen accommodatiebezit;
- De knelpunten leden en accommodatie staan in 2007 hoger op de agenda, maar ook het voorzien in kader blijft een veel voorkomend punt van zorg; ook zien we in de beleidsplannen van de clubs meer aandacht voor werving/behoud van leden;
- Verenigingen maken anno 2007 aanzienlijk meer gebruik van externe ondersteuning, vooral meer van lokale instanties (gemeente, sportservice) en van hun eigen bond. De behoefte aan professionele support groeit, waarbij de vraag op het gebied van sponsoring wat wegzakt en voor vrijwilligerondersteuning gelijk blijft;
- Verenigingen werken meer samen met andere clubs, hun bond, scholen en buurtorganisaties;
- Het aandeel ouderen onder het ledenbestand stijgt langzaam, wat aangeeft dat verenigingen al of niet bewust inhaken op de vergrijzing van de bevolking;
- Er zijn flink minder clubs met een ledenstop/wachttijst dan voorheen;
- Het vrijwilligerstekort lijkt in intensiteit af te nemen of zich te stabiliseren, het werven van nieuwe vrijwilligers en trainers blijft echter voortdurend aandacht vragen;

- De financiële situatie van de clubs lijkt iets verbeterd. Clubs kijken iets realistischer tegen hun (financiële) situatie aan dan enkele jaren terug. Vooral bij clubs met een eigen accommodatie nemen de lasten voor accommodatiegebruik toe.

De modernisering van sportverenigingen

In de inleiding van dit rapport gaven we een schets van de actuele inzet om de sportverenigingen te moderniseren en sterke verenigingen op te sporen met het oog op de taakverbreding en groei van de georganiseerde sport. De inzet van landelijke beleidspartijen is er op gericht dat in 2012 10% (VWS 2007) resp. 20% (NOC*NSF 2007) als 'sterk' kan worden gekenmerkt. Hoever is de beoogde ontwikkeling nu al over de totale breedte bij verenigingen waar te nemen?

We beschouwen de situatie bij de doorsnede van de Nederlandse sportverenigingen die deze Verenigingsmonitor oplevert daarbij als een zogenoemde benchmark. Het woord 'benchmark' laat zich vertalen als 'referentiepunt' en is afkomstig uit de landmeetkunde. Voor het maken van een plattegrond wordt één punt in het desbetreffende gebied als referentiewaarde gebruikt voor de plaatsbepaling van alle andere objecten. Door de situatie van de gemiddelde sportvereniging in Nederland aan te geven ontstaat een vergelijkingskader, waartegen de ontwikkeling in specifieke takken van sport of regio's kan worden afgezet.

We zullen daartoe de situatie van de verenigingen in 2007 bekijken in het licht van de indicatoren die op landelijk niveau zijn opgesteld om zogenoemde 'moderne verenigingen' te traceren. Daarbij moet worden aangetekend dat deze indicatoren nog regelmatig worden bijgesteld, en dat de discussie over wat de meest bruikbare indicatoren zijn nog allerminst is afgerond. Anders gezegd: hoe doen de verenigingen het momenteel als ondernemende vereniging?

De sportvereniging als sportieve onderneming heeft de volgende kenmerken (NOC*NSF 2007):

- Een helder profiel
- De ambitie om te groeien
- De ambitie om te vernieuwen
- Voert een accommodatiebeleid
- Voert beleid voor het kader
- Is financieel gezond
- De ambitie om samen te werken.

Om in de praktijk verenigingen in dit kader te kunnen plaatsen wordt hen een toetsingsvragenlijst voorgelegd, waarin deze kenmerken zijn vertaald in concrete indicatoren voor moderne verenigingen. Voor de verenigingen uit het panel geeft dat, op dit moment, het volgende beeld (tabel IV.2).

Tabel IV.2 Mate van modernisering verenigingen

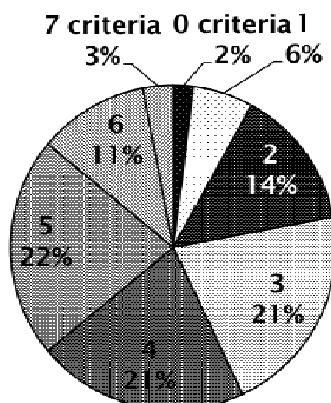
Indicatoren	% van de verenigingen anno 2007
Groeiambitie tot 2012	55%
Eigen accommodatie met kantine	39%
Beschikken over betaalde medewerkers in dienst	27%
Samenwerkingsverbanden	80%
Financieel (zeer) gezond	65%
Ontwikkelt nieuw sportaanbod	52%
Ontwikkelt flexibeler lidmaatschapsvormen	55%

Bron: Verenigingspanel 2007

1. Meest recente cijfer 2004

Van de verenigingen voldoet 2% aan geen enkel criterium. Nog eens 6% voldoet aan één criterium en 14% aan twee. Ruim de helft van alle verenigingen voldoet aan vier of meer van de genoemde toetspunten. Op dit punt zijn er nauwelijks verschillen tussen de verenigingen naar grootte of naar hun vestigingsplaats. Wel blijkt van de (middel)grote verenigingen en verenigingen met veel competitieporters een groter deel te voldoen aan vier of meer toetspunten. Gemiddeld voldoen de verenigingen aan 3,8 criteria. 11% van de verenigingen voldoet aan zes van de zeven criteria en 3% aan alle zeven. We kunnen dus vaststellen dat veel sportverenigingen op deelterreinen behoorlijk bij de tijd zijn, maar dat (anno 2007, met de thans gebezigde indicatoren) bij een klein deel het predikaat ‘moderne sportvereniging’ volledig van toepassing is.

Figuur IV.1 Mate waarin sportverenigingen voldoen aan de geformuleerde moderniseringscriteria (% verenigingen)

Dat veel verenigingen zichzelf op verschillende fronten in een goede conditie vinden verkeren blijkt ook uit het zelfbeeld van de clubs. Op de vraag aan de panelverenigingen hoe sterk zij

zichzelf vinden geeft 87% aan de eigen club (zeer) sterk te vinden. Slechts een betrekkelijk klein deel acht zich niet zo sterk. Het aandeel clubs dat zichzelf sterk vindt is daarmee flink groter dan het deel dat voldoet aan alle toetspunten voor moderne verenigingen. Ook veel verenigingen die niet tegemoet willen of kunnen komen aan alle verwachtingen rond de ondernemende sportvereniging beschouwen zichzelf wel degelijk als een sterke organisatie. Uit andere resultaten van de Verenigingsmonitor blijkt dat er een behoorlijke afstand bestaat tussen de denkbeelden van de verenigingen zelf over wat moderne verenigingen zijn en de typering van beleidsvoerders. Ruim 80% van alle sportverenigingen vindt dat zij een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben en tenminste de helft wil eraan bijdragen dat mensen meer gaan bewegen en/of dat overgewicht wordt tegengegaan. Toch zien veel verenigingen hun primaire taak toch vooral in het verzorgen van een goed sportaanbod. Ook zonder een extra maatschappelijke taakstelling beschouwen zij zichzelf als een ‘moderne vereniging’.

De maatschappelijke meerwaarde van sportverenigingen

In het beleid gaat thans veel aandacht uit naar één bepaald type moderne verenigingen, de ‘ondernemende superclubs’. Duidelijk is echter dat er verschillende soorten sterke clubs kunnen bestaan. De opvattingen van de clubs zelf geven hier blijk van en zijn een aanwijzing dat zij zich niet altijd herkennen in een benadering in termen van een onderneming.

Het beleid om de aandacht vooral uit te laten gaan naar bepaalde ‘moderne’ verenigingen draagt bovendien een risico in zich van ongewenste neveneffecten. Op de eerste plaats is er een neiging de beschikbare ontwikkelingsmiddelen vooral op deze verenigingen in te zetten. Voor andere clubs is er dan aanzienlijk minder geld en aandacht. Op de tweede plaats dreigt dit effect te worden versterkt door een neiging tot navolging tussen verschillende beleidsinstanties (die op zich prijzenswaardig is). Zo hebben zich verschillende gemeenten bij de landelijke beleidsinzet op sterke verenigingen aangesloten. Maar daarbij komen ook maatregelen tot ontwikkeling die vragen oproepen. Sommige gemeenten hebben regelingen opgezet die sportverenigingen ertoe moeten brengen hun fusies aan te gaan. Anderen hebben plannen ontwikkeld om verenigingen af te gaan rekenen op hun maatschappelijke prestaties. Daarbij wordt de toekomstige financiële ondersteuning afhankelijk gesteld van de mate waarin de clubs bereid en in staat zijn een bijdrage te leveren aan publieke taken. Deze aanpak van zogenoemde maatstafconcurrentie¹² heeft er in andere sectoren onder andere toe geleid dat een deel van de betrokken organisaties zich vooral gaat toeleggen op activiteiten die ‘goed scoren’ of op slinkse wijze tracht zich beter voor te doen dan ze zijn.

In het beleid lijkt er thans veel aandacht uit te gaan naar de sportvereniging als middel, de club die een herkenbare en identificeerbare bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Daarmee lijkt soms voorbij te worden gegaan aan de maatschappelijke meerwaarde die inherent is aan het verenigingsleven: het verzorgen van een aanbod van actieve vrijetijdsbesteding, van sociale binding en van maatschappelijke participatie (sport als doel). Op het vlak van maatschappelijke participatie kan de wens dat sterke sportverenigingen een bijdrage leveren aan het verminderen van de participatieachterstand van bepaalde groepen zoals allochtone jongeren en gehandicapten er zo toe leiden dat de bijdrage van ‘gewone’ sportclubs

¹²Maatstafconcurrentie gaat in de praktijk een stap verder dan benchmarken, want er worden financiële consequenties aan de vergelijking verbonden.

aan maatschappelijke participatie over het hoofd wordt gezien. Juist gewone sportclubs hebben ontegenzeggelijk een maatschappelijke betekenis in de vorm van zelforganisatie (actief burgerschap), het vormen van een sociale gemeenschap of ‘community’ en het vrijwilligerswerk.

We leven tegenwoordig immers in toenemende mate in een zogenaamde netwerksamenleving, waarin sociale verbanden minder hecht en duurzaam zijn¹³. Een netwerksamenleving organiseert zich vooral via *weak ties*, zwakke verbanden en lichte gemeenschappen¹⁴. Maar er blijft behoefte bestaan aan sterke verbanden die stabiliteit geven en rust, geborgenheid en identiteitszekerheid. Juist de traditionele op de eigen groep gerichte sportverenigingen zijn voorbeelden van deze sterke verbanden¹⁵. Door deze open te willen ‘breken’ voor andere groepen of tot maatschappelijke onderneming te willen transformeren is er een kans dat er weliswaar nieuwe dienstverlenende organisaties worden gecreëerd, maar tegelijkertijd de sociale gemeenschappen die de sportclubs veelal zijn worden ontkracht¹⁶. Dit risico lijkt in ieder geval nader onderzoek waard.

Uiteraard dienen clubs in de gelegenheid te worden gesteld om zich met maatschappelijke problemen bezig te houden. Ook clubs die dit niet expliciet tot hun doelstelling rekenen hebben echter een maatschappelijke betekenis waarvoor begrip en steun mag worden gevraagd. In de afgelopen eeuw is op basis van passie en zelforganisatie rond sport een omvangrijk, gevarieerd en levendig sportief maatschappelijk middenveld ontstaan dat zijn weerga in andere sectoren of in omringende landen nauwelijks kent. Om de maatschappelijke betekenis daarvan te behouden, zal rekening moeten worden gehouden met specifieke kenmerken van die verenigingscultuur. Daartoe behoort ook dat mensen zich in verenigingen op vrijwillige basis aaneensluiten om een gezamenlijke interesse tot ontwikkeling te brengen. In het geval van de sportverenigingen betreft dat de passie voor het beoefenen van (een bepaalde) sport. Zoals eerder gesteld wil dat niet zeggen dat sportverenigingen geen andere taken kunnen vervullen, maar wel dat daar niet altijd de primaire interesse van betrokkenen ligt.

Bovendien zijn de sportverenigingen nog steeds voornamelijk vrijwilligersorganisaties met een zogenaamd ‘mutual support’ karakter. Men maakt vooral met vrijwillige inzet het functioneren van de eigen organisatie mogelijk. Dat blijkt in 2007 nog steeds het geval. Meer dan de helft van de clubs draait volledig op basis van vrijwilligerswerk. En de verenigingen willen dit ook graag zo houden, zo geven zij in de Verenigingsmonitor aan. De totale vrijwillige inzet in de sportsector kan worden geschat op ruim 50.000 fte¹⁷. Dat wordt door geen enkele andere sector geëvenaard.

De keerzijde van deze – maatschappelijk zo waardevolle – medaille is dat een vrijwilligersorganisatie vaak beperkter is qua draagkracht en veranderingsvermogen. Vanwege de aangegeven betekenis van sportclubs kan ook een andere opening worden gezocht dan de ‘structuuraanpassing’ die nu door verschillende instanties wordt nagestreefd. Daarbij wordt juist

¹³ Zie o.a. Boutelier 2007

¹⁴ Zie bijvoorbeeld Duyvendak & Hurenkamp 2004

¹⁵ Elders in dit rapport wordt o.a. gewezen op de grote mate van betrokkenheid van de leden bij hun vereniging (p. 30) en de grote hoeveelheid vrijwillige inzet (p. 39).

¹⁶ Aanwijzingen hiervoor vond Agnes Elling (2007).

¹⁷ Hiernaast vond in 2003 bij sportverenigingen slechts voor 3.600 fte aan betaald werk plaats (Breedveld en Tiessen-Raaphorst 2006).

ernaar gestreefd om verenigingsorganisaties te (her)introduceren op plaatsen waar ze ontbreken, zoals bepaalde oude wijken van grote steden of bij stadsuitbreidingprojecten¹⁸.

Aanbevelingen

Duidelijk is dat ervoor moet worden gewaakt dat de wens om de georganiseerde sport te moderniseren niet ten koste gaat van de maatschappelijke meerwaarde van de bestaande sportverenigingen. ‘Gewone’ clubs zijn actieve lokale communities, waarin participatie veelal als vanzelfsprekend wordt gerealiseerd. Door zelfwerkzaamheid en solidariteit realiseren ‘gewone clubs’ een aanbod van sportmogelijkheden dat zowel betaalbaar als laagdrempelig is. Gezamenlijk vormen de clubs een rijk geschakeerd palet van kleinschalige sociale verbanden waar 5 miljoen Nederlanders lid van zijn en waarin een vijfde als vrijwilliger actief is. Om die reden verdient het aanbeveling om:

- Het beleid meer te laten aansluiten bij de ervaren pluriformiteit aan sterkten bij verenigingen en de clubs meer mogelijkheden te bieden zich hiermee te profileren.
- Behalve in te zetten op herstructurering van een deel van de verenigingen tot (sportieve) ondernemingen, ook (meer) energie te steken in het behoud van andere clubs, waarvan 87% zichzelf als sterk beschouwt¹⁹.
- Belangrijke elementen van de maatschappelijke meerwaarde van de bestaande sportverenigingen minder als vanzelfsprekendheid te beschouwen. Die wordt pas gemist als opeens alle verenigingen in (oude) stadswijken zijn verdwenen en met veel geld en moeite nieuwe ‘communities in beweging’ moeten worden gesticht.
- De eenvoud en sociale kracht van sportverenigingen het vertrekpunt te laten zijn voor een beleid gericht op het stimuleren van ‘nieuwe sportieve gemeenschappen’.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld de ideeën hierover in de VWS beleidsbrief ‘De kracht van sport’ van 2007 (VWS 2007).

¹⁹ De recente sportagenda van NOC*NSF geeft er overigens blijk van dat dit punt de komende jaren meer aandacht zal krijgen (NOC*NSF 2007, p 4 en 5).

Literatuur

Boutelier, H. (2007). *Nodale orde. Veiligheid en burgerschap in de netwerksamenleving. Inaugurele rede 19 september 2007*, Amsterdam: Vrije Universiteit.

Breedveld, K. & Tiessen-Raaphorst, A. (red.). (2006). *Rapportage sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

CBS Statline (2006). *Statistiek Sportorganisaties*. Centraal Bureau voor Statistiek. Retrieved, 2006, from the World Wide Web.

Duyvendak, J.W. & Hurenkamp, M. (2004) *Kiezen voor de kudde: lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Uitgeverij Van Gennep.

Hoekman, R., Meulen, van der, R., Lucassen, J., Elling, A. & Breedveld, K. (2007). *Sporters in beeld. Sportersmonitor 2005-2006*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Hover, P. & Lucassen J. (2002). *Sporters in cijfers III. Ontwikkelingen ledentallen NOC ★NSF 1978 - 2000*. Arnhem: NOC ★NSF.

Hoekman, R., Kemper, F. & Frelief, M. (concept 2008). *Meedoen Allochtone Jeugd door Sport: Analyse en verdieping*. 's-Hertogenbosch, W.J.H. Mulier Instituut.

Kalmthout, J. van, Lucassen, J. & Janssens, J. (2006). *Sportverenigingen 2000-2005: stabiele sportverbanden in turbulente tijden*. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch, Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.

Kalmthout, J. van, & Lucassen, J (2006). *Verenigingsmonitor 2006*. 's-Hertogenbosch, W.J.H. Mulier Instituut.

NOC ★NSF (2007). *Ledental NOC ★NSF over 2006*. Arnhem: NOC ★NSF.

NOC ★NSF (2007). *Presentatie Toekomst van de Sportvereniging*, Eindhoven 13 november 2007.

NOC ★NSF (2007). *Sport groeit! Sportagenda 2012*. Vastgesteld tijdens de Algemene Ledenvergadering 20 november 2007. Arnhem: NOC ★NSF.

VWS (2007). *Beleidsbrief sport. De kracht van sport*. Den Haag: Ministerie van VWS Tcm 19-153927.

Bijlage 1: technische verantwoording

Respons en representativiteit

In 2007 (in de maanden november en december) werd de Verenigingsmonitor onder de ruim 1300 verenigingen van het Verenigingspanel via een webenquête afgenomen. Na verschillende herinneringsmails vulden uiteindelijk 870 verenigingen de monitor van 2007 in. Een netto respons van 65%. Het gaat om een behoorlijke steekproef op grond waarvan algemene uitspraken kunnen worden gedaan.

Het Verenigingspanel is in 2007 uitgebreid met ruim 1000 verenigingen tot een panel van 1332 verenigingen. De 870 verenigingen die informatie beschikbaar hebben gesteld in het kader van de Verenigingsmonitor moeten model kunnen staan voor alle sportverenigingen in Nederland. De representativiteit van deze respondenten is nader geanalyseerd op de vijf basiscriteria voor het panel:

- gemeentegrootte
- regio
- individuele, semi-individuele en teamsport
- binnen- en buitensport
- tak van sport

Daarbij is gebleken dat de respons op de twee eerste criteria vrij goed aansluit bij de populatieverdeling, maar op de laatste drie iets afwijkt. Met name de verdeling naar de aard van de sport wijkt af van de landelijke gegevens. Om de gegevens vergelijkbaar te houden met voorgaande metingen is er voor gekozen om te wegen op individuele, semi-individuele en teamsport en binnen-/buitensport.

Een systematische vergelijking van de verenigingen (die wel en niet de monitor hebben ingevuld) aan de hand van eerder verzamelde gegevens heeft uitgewezen dat de non-respons in verschillende opzichten een doorsnee van de verenigingen vormt. Uit nadere contacten met de verenigingen is gebleken dat de non-respons vooral te wijten is aan factoren waarop weinig invloed kan worden uitgeoefend (zoals wisseling van contactpersonen, ziekte, afwezigheid, bestuursperikelen, gebrek aan tijd en prioriteit) maar waarvan eveneens weinig invloed uitgaat op de resultaten.

Er zijn geen aanwijzingen dat de non-respons tot vertekening van de resultaten heeft geleid.

Gemeente en regio

De verenigingen die de monitor hebben ingevuld zijn afkomstig uit 161 gemeenten van zeer verschillende omvang en spreiding over het land (tabel 1).

Tabel 1 Verenigingen naar grootte van gemeente en regio

	% van alle = verenigingen in = Nederland ²⁰ =	% verenigingen = Verenigingspanel = (n=1332) =	% verenigingen = Verenigingsmonitor 2007 = (n=870) =
Gemeentegrootte =	=	=	=
< 20.000 inwoners =	28 =	30 =	32 =
20.000-50.000 inwoners =	38 =	37 =	36 =
50.000-250.000 inwoners =	28 =	30 =	29 =
> 250.000 inwoners =	6 =	3 =	3 =
Totaal =	100 =	100 =	100 =
Regionale spreiding	=	=	=
Westen =	33 =	32 =	28 =
Noorden =	15 =	19 =	18 =
Oosten =	22 =	20 =	25 =
Zuiden =	30 =	29 =	29 =
Totaal =	100 =	100 =	100 =

De categorisering die is gekozen, sluit aan bij de indeling die het CBS hanteert. Uit een vergelijking met de landelijke gegevens, gepubliceerd door het CBS, kan worden afgeleid dat de spreiding van de verenigingen naar grootte van de gemeente binnen het panel vrijwel overeenkomt met het landelijke beeld. De gemeenten > 250.000 inwoners zijn in het panel, en daarmee ook in de verenigingsmonitor 2007, ondervertegenwoordigd. De gemeenten < 20.000 inwoners zijn in de verenigingsmonitor 2007 iets oververtegenwoordigd.

Verder is bij de selectie van verenigingen een zekere regionale spreiding nagestreefd. In vergelijking met de landelijke gegevens van het CBS, zoals in de tabel weergegeven, is het Noorden in het panel, en daarmee in de verenigingsmonitor 2007 oververtegenwoordigd. In de verenigingsmonitor 2007 is het Westen ondervertegenwoordigd.

Aard van de sport

Over de landelijke verdeling van het aantal verenigingen naar type sport (individueel, semi-individueel of teamsport) en binnen-/ buitensport zijn geen CBS-gegevens beschikbaar. Wanneer de samenstelling van de groep verenigingen voor de verenigingsmonitor 2007 evenwel wordt vergeleken met cijfers van NOC★NSF kan worden afgeleid dat in dit opzicht de verenigingsmonitor niet helemaal een goede afspiegeling vormt van het landelijke beeld (tabel 2). Met name voor wat betreft de individuele sporten en teamsporten wijkt de verenigingsmonitor 2007 af.

Om vergelijkbaarheid met voorgaande jaren mogelijk te houden is gekozen om een weging toe te passen op het databestand. Er is een weegfactor samengesteld op basis van de aard van de sport (team, semi-individueel of individueel) en binnen-/ buitensport. De weegfactor varieerde van 0,6 tot 1,4. Dit resulteerde in een goede afspiegeling van de verenigingen in de verenigingsmonitor 2007 voor wat betreft aard van de sport (tabel 2).

²⁰ De percentages zijn gebaseerd op de Statistiek Sportorganisaties 2003 (Cbs Statline 2006). De statistiek = Sportclubs en sportscholen van het CBS is overgegaan in de Statistiek Sportorganisaties. =

Tabel 2 Aard van de sport

	% van alle = verenigingen in = Nederland ²¹ =	% verenigingen = Verenigingsmonitor = 2007 (n=870) =	% verenigingen = Verenigingsmonitor 2007 = gecorrigeerd (n=870) =
Type sport²²	=	=	=
Individueel =	46 =	38 =	45 =
Semi-individueel =	24 =	25 =	25 =
Teamsport =	30 =	37 =	30 =
Totaal =	100 =	100 =	100 =
Binnen- buitensport²³	=	=	=
Buitensport =	51 =	45 =	50 =
Binnensport =	41 =	46 =	42 =
Beide =	8 =	9 =	8 =
Totaal =	100 =	100 =	100 =

In Nederland zijn meer verenigingen die een buitensport aanbieden dan verenigingen die binnensport aanbieden. Tevens zijn er meer verenigingen voor individuele sporten dan teamsporten.

Omvang

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Wat de omvang van de verenigingen betreft, zou een betere afspiegeling wenselijk zijn geweest. Hoewel landelijke gegevens – die als referentiemateriaal beschikbaar zijn – hun beperkingen hebben, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de middencategorie is ondervertegenwoordigd.

²¹ De percentages zijn een bewerking van cijfers uit Ledental NOC*NSF over 2006 (NOC*NSF 2007). =

²² Semi-individuele sporten zijn sporten waarbij altijd een ander nodig is om het spel te volbrengen. Bij = badminton moet altijd de shuttle door de tegenstander terug in het spel worden gebracht. Bij individuele = sporten is niet altijd een ander nodig.

²³ De indeling in binnen-/buitensporten is gebaseerd op *Sporters in cijfers 3* (Hover 2002). De aangepaste = sporten zijn in die publicatie niet terug te vinden. In de tabel zijn deze buiten beschouwing gelaten. =

Tabel 3 Omvang ledenbestand

	% van alle = verenigingen = in Nederland ²⁴ =	% verenigingen = Verenigingsmonitor 2007 = (n=870)
=<50 leden =	34 =	22 =
51-100 leden =	19 =	20 =
101-200 leden =	20 =	20 =
201-300 leden =	9 =	11 =
301-400 leden =	6 =	7 =
401-500 leden =	3 =	4 =
>500 leden =	9 =	15 =
Totaal =	100 =	100 =

De vergelijking met cijfers in de Rapportage Sport 2006²⁵ (tabel 4) laat verder zien dat bij de panelverenigingen de kleine verenigingen (minder dan 50 leden) ondervertegenwoordigd zijn en de grote verenigingen (meer dan 500 leden) oververtegenwoordigd. Om die reden worden in de monitor resultaten – waar relevant en mogelijk – uitgesplitst naar verenigingen in drie categorieën: klein, middel en groot (tabel 5). In deze driedeling zijn alle (sportende en niet-sportende) leden en donateurs verwerkt. Bij berekeningen met ledentallen wordt in de monitor gebruik gemaakt van het totaal ledental (sporters, niet-sporters en donateurs), tenzij anders vermeld.

Tabel 5 Hoeveel leden en donateurs heeft de vereniging in totaal?

=	% = verenigingen =
Klein (< 100 leden) =	41 =
Middel (101-250 leden) =	27 =
Groot (> 250 leden) =	32 =
Totaal =	100 =

Het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel (248) is hoger dan op grond van de ledencijfers van NOC*NSF (171)²⁶ zou mogen worden verwacht. Hiervoor is geen sluitende verklaring voorhanden, maar er kunnen wel plausibele redenen worden aangevoerd voor enige variatie. Zo tellen bij de Verenigingsmonitor ook alle niet-sportende leden en donateurleden mee. Wanneer de niet-sportende leden buiten beschouwing worden gelaten, blijft het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel overigens relatief hoog (211). Er zijn al met al duidelijke aanwijzingen dat de grote verenigingen enigszins zijn oververtegenwoordigd in de Verenigingsmonitor 2007.

²⁴ De percentages zijn gebaseerd op de Statistiek Sportorganisaties 2003 (Voorburg, CBS). =

²⁵ Breedveld & Tiessen-Raaphorst 2006. =

²⁶ Het gemiddelde is gebaseerd op *Ledental NOC*NSF over 2006* (NOC*NSF 2007). =

Bijlage 2: tabellen bij de figuren per hoofdstuk

Hoofdstuk 1

Tabel bij figuur 1.1 Speerpunten bestuur voor het komende jaar

	% verenigingen
Ledenbehoud	44
Ledenwerving	44
Sfeer en cultuur van de vereniging	35
Werving vrijwilligers	31
Behoud vrijwilligers	27
Beheer en onderhoud accommodatie	22
Financiën	19
Publiciteit en reclame	12
Samenwerking vereniging(en)	11
Realiseren (top)sportambities	7
Anders, namelijk	6
Ontwikkelen nieuw sportaanbod	4
Opzetten aanvullende diensten	3
nieuwbouw/uitbreiding/eigen accommodatie	2

Tabel bij figuur 1.2 Onderwerpen die worden behandeld in beleidsplannen

	% verenigingen
Vrijwilligers en/of verenigingskader	63
Ledenwerving en/of ledenbehoud	59
Sporttechnische zaken	54
Financiën	47
Activiteitsaanbod	44
Jeugd	39
Accommodatie	37
Communicatie/p.r.	29
Competitie	24
Deskundigheidsbevordering/opleiding	23
Specifieke doelgroepen	8
Samenwerking onderwijs	8
Sportmedische zaken	6
Anders, namelijk	6
naschoolse opvang	5

Tabel bij figuur 1.3 Overzicht knelpunten in verenigingen

	% verenigingen
Leden	76
Kader/vrijwilligers	67
Accommodatie	43
Financiën	33
Overig	11

Tabel bij figuur 1.4 Van wie ervaart de vereniging concurrentie?

	% verenigingen
andere vereniging(en) in de buurt in dezelfde sporttak	82
andere vereniging(en) in de buurt van een andere sporttak	28
ongeorganiseerde sportbeoefening	16
commerciële sportaanbieders	14
overig, namelijk	4

Tabel bij figuur 1.5 Taakgebieden waarop ondersteuning is gewenst

	% verenigingen
Werving sponsors/adverteerders	37
Ledenwerving	34
Werving/selectie vrijwilligers	32
Opstellen beleidsplannen	23
Begeleiding/ondersteuning vrijwilligers	23
Beheer en onderhoud accommodatie	18
Contacten met gemeente	16
Omgaan met Wet- en regelgeving	16
Sporttechnische cursussen	15
Beheer en organisatie kantine	12
Contacten met pers/PR	12
Organiseren van financiële acties	11
Communicatie	11
Organiseren van wedstrijden/toernooien	11
Juridische zaken	10
Financiële administratie	9
Anders, namelijk	8
Samenwerking	7
Strategie	6
Topsport	5
Opstellen begrotingen/jaarrekeningen	5
Doelgroepen en bijbehorende plannen per doelgroep	5
Ledenadministratie	5

Tabel bij figuur 1.6 Taakgebieden met verdeling vormen van ondersteuning (percentage verenigingen)

	Verenigings- manager	verenigings- ondersteuning	uitbesteden	totaal
Totaal	25	61	14	100
Werving sponsors/adverteerders	26	61	13	100
Ledenwerving	19	70	10	100
Werving/selectie vrijwilligers	28	68	4	100
Opstellen beleidsplannen	24	71	5	100
Begeleiding/ondersteuning vrijwilligers	32	66	3	100
Beheer en onderhoud accommodatie	23	51	26	100
Contacten met gemeente	32	63	5	100
Omgaan met Wet- en regelgeving	19	67	14	100
Sporttechnische cursussen	18	54	28	100
Beheer en organisatie kantine	39	39	22	100
Organiseren van financiële acties	27	57	16	100
Contacten met pers/PR	35	56	9	100
Communicatie	29	61	11	100
Organiseren van wedstrijden/toernooien	11	78	11	100

Tabel bij figuur 1.7 Typen samenwerkingspartners

	% verenigingen
Andere sportvereniging(en)	63
Sportbond	56
Gemeente (samenwerking in een project)	56
School of brede scholen	39
Lokale sportservice/ sportraad	23
Provinciale sportservice/sportraad	11
Buurt/wijk / welzijnsorganisatie	11
Andere instantie(s) namelijk:	7
Commerciële dienstverlener	6
(Sport)fysiotherapeut/huisarts/zorginstelling	6
Lokaal sportloket	5
Jeugdorganisaties	4
Sportschool/fitnesscentrum	3
Bedrijven (bedrijfssport)	2
CGD	1

Hoofdstuk 2

Tabel bij figuur 2.1 Voor welke groepen leden heeft de vereniging specifiek aanbod?

	% verenigingen
Jeugd (<12 jaar)	74
Jeugd (13-17 jaar)	69
Senioren (18 -64 jaar)	56
Senioren (65-plussers)	23
Ouders van jeugdleden	15
Anders, namelijk	11
Mensen met een handicap of chronische aandoening	7
Allochtonen	1

Tabel bij figuur 2.2 Welke nevenactiviteiten biedt/organiseert uw vereniging?

	% verenigingen
Een borrel, feest(avond)	62
Nieuwjaarsreceptie	54
Opleidingen (trainer, coach e.d.)	44
Vrijwilligersavonden	41
Diverse toernooien	36
Jubileumvieringen	35
Kampen	34
Verenigingsuitstapjes (binnenland)	34
Informatieavonden (bijv. voor ouders)	30
Geldgenererende acties	27
Cursussen (bijv. reanimatie en EHBO)	24
Trainingsweekenden/weken	23
Thema-avonden	19
Bingoavonden/kaartavonden	14
Anders, namelijk	13
Verenigingsuitstapjes (buitenland)	12
Fysiotherapie / sportverzorger	11
Partneractiviteiten	10
Werk-/huiswerk-/vergaderruimtes	4
Sportshop	4
Kinderspeelplaats	4
Fitnessruimte	3
Kantoorfaciliteiten (fax, internet)	3
Kinderopvang	1
Huiswerkbegeleiding	1

Tabel bij figuur 2.3 Op welke doelgroepen heeft de vereniging zich bij ledenwervingsacties gericht?

	% verenigingen
jeugd (<12 jaar)	61
jeugd (13-17 jaar)	47
senioren (18-64 jaar)	46
dames/meisjes	17
senioren (65-plussers)	13
geen enkele specifieke doelgroep	12
buurtbewoners/wijkbewoners	11
heren/jongens	10
mensen met een beperking	4
anders, namelijk	2
allochtonen	1

Hoofdstuk 3

Tabel ledentallen

	minimum	maximum	gemiddelde
Aantal sportende leden	2	2250	212
Aantal niet sportende leden	0	813	21
Aantal donateurs	0	500	15
Totaal aantal leden	4	2262	248

Hoofdstuk 4

Tabel bij figuur 4.1 Functies, werkzaamheden waar vrijwilligers voor worden gezocht

	% verenigingen
bestuur	57
training/lesgeven	53
org. evenementen en nevenact.	38
bar/kantine diensten	36
org. wedstrijden/toernooien	35
arbitrage en jurering	29
beheer/onderhoud materiaal	26
beheer/onderhoud accommodatie	25
samenstelling clubblad	19
overig	6
sportmedische zorg	4

Tabellen bij figuur 4.2 Samenstelling bestuur

% verdeling gemiddelde vereniging	
< 36 jaar	4
36-55 jaar	72
> 55 jaar	24
Verhouding geslacht	
Man	4,4
Vrouw	1,6

Tabel bij figuur 4.3 Man-vrouw verdeling bestuursfunctie (percentage verenigingen)

	man	vrouw	totaal
voorzitter	90	11	100
secretaris	61	39	100
penningmeester	77	23	100
ledenadministratie	57	43	100
algemeen bestuurslid	61	39	100

Hoofdstuk 5

Tabel bij figuur 5.1 Soorten lidmaatschappen

	% verenigingen
Senioren	62
Jeugdlid	60
Lidmaatschap voor trainen en wedstrijden	48
Donateur	39
Lidmaatschap voor alleen trainen,	26
Lidmaatschap voor kaderlid (trainer, scheidsrechter, commissielid, bestuurslid)	17
Lidmaatschap voor studenten	10
Licentiehouder	8
Tijdelijk lidmaatschap	6
Lidmaatschap in strippenkaartvorm	2

Tabel bij figuur 5.2 Vergelijking eigen oordeel financiële situatie en het saldo

	% verenigingen met een gezonde financiële situatie
Saldo resultatenrekening	
Positief	71
Gelijk	77
Negatief	46

*Hoofdstuk 6***Tabel bij figuur 6.1 Zorgvoorzieningen**

	% verenigingen
EHBO-koffer	86
Beschikbare/bereikbare telefoon voor noodgevallen	67
EHBO-ers	58
Lijstje telefoonnummers alarmcentrale, artsen etc.	53
EHBO-/behandelruimte	22
Onderhoudsplan EHBO-koffers	19
Verzorger/sportmasseur	15
(Sport)fysiotherapeut	11
Draaiboek ernstige sportongevallen	9
Anders, namelijk	6
Blessureherstel-/revalidatietrainer geblesseerden	3
Activiteiten/programma blessurepreventie	3

Tabel bij figuur 6.2 Behoefte aan activiteiten blessurepreventie

	% verenigingen
Informatie/voorlichtingsmateriaal over blessurepreventie	66
Cursus blessurepreventie voor trainers en begeleiders	41
Organisatie van thema-avonden over preventie bij de vereniging	18
Begeleiding door een medisch team (trainingsadviezen, voedings- en gezondheidsadviezen)	10
Anders, namelijk	10

Verenigingsmonitor 2007

De stand van zaken bij sportverenigingen in het perspectief van modernisering

Janine van Kalmthout

Jo Lucassen

Nederland telt zo'n 27.000 sportverenigingen, waar in totaal ruim 5 miljoen Nederlanders lid van zijn. Van hen is één op de vijf betrokken bij vrijwilligerswerk voor zijn of haar vereniging. Sportverenigingen vormen daarmee een belangrijke schakel in de sociale verbanden die Nederlanders onderhouden, en in het overeind houden van een laagdrempelig en betaalbaar sportaanbod.

In deze snel veranderende maatschappij vergaat het sportverenigingen echter niet altijd even gemakkelijk. De individualisering doet mensen anders aankijken tegen de verplichtingen die inherent zijn aan het verenigingsleven. Daarnaast is de afgelopen decennia een groeiend commercieel (sport)aanbod ontstaan. Consumenten zijn veeleisender geworden, beleidsmakers vragen verenigingen om nieuwe maatschappelijke taken op zich te nemen.

Sinds 1998 ondervraagt het W.J.H. Mulier Instituut, met steun van sportkoepel NOC*NSF en het Ministerie van VWS, jaarlijks een panel van sportverenigingen over de stand van zaken in de sector. In 2007 verleenden 870 verenigingen hun medewerking aan het onderzoek. In de Verenigingsmonitor 2007 worden de belangrijkste inzichten uit het onderzoek samengevat en besproken.

Het onderzoek laat zien dat verenigingen hard bezig zijn zich te bezinnen op hun positie, en zich met behoud van identiteit aan te passen aan de snel veranderende omstandigheden. Steeds meer verenigingen zoeken samenwerking met bijvoorbeeld scholen en maken gebruik van professionele ondersteuning. Ledenbehoud en -werving vormen een terugkerend agendapunt op bestuursvergaderingen. Tegelijk laten de analyses zien dat sportverenigingen nog altijd in belangrijke mate drijven op de inzet en betrokkenheid van vrijwilligers, de ene vereniging trouwens meer dan de andere. Met deze pluraliteit als uitgangspunt vormen de eenvoud en sociale kracht van sportverenigingen een goed vertrekpunt voor de stimulering van nieuwe sportieve gemeenschappen.

ISBN 978-90-5472-071-3

9 789054 720713